

dullis diligo et veneror, quasi meum singularem Deum et Dominum. Tu ergo, o Jesu, mihi es Deus et Dominus, quia tuis hisce vulneribus, que jam palpavi et verissima cognovi, mihi meruisti et impetrasti hanc fidem, qua credo te vere resurrexisse; et hanc spem, quam spero per merita vulnerum tuorum obtinere gratiam et gloriam; et hunc charitatis fervorem, quo te ardentissime ut Deum et Dominum meum diligo, tibi que me totum offero et consecro in servum perpetuum, ut nihil deinceps agere velim, nisi quod tibi placeat, nisi quod te laudet et glorificet. Utinam hunc cordis mei sensum toti mundo pandere et aspirare possem! Sacram, tu mihi semper eris Dominus meus et Deus meus. Sic S. Franciscus crebro dicebat: « Deus meus et omnia. » Et regius Propheta: « Quid enim mihi est in celo, et a te quid volui super terram? Defecit caro mea et cor meum: Deus cordis mei, et pars mea Deus in eternum, » Psal. LXXXII, 26.

VERS. 29. DIXIT EI JESUS: QUIA VIDISTI (id est tetigisti, et tangendo vidisti, id est certo cognovisti) ME, THOMA, CREDIDISTI: BEATI QUI NON VIDERUNT, ET CREDIDERUNT. — *q. d.* Beatus es, Thoma, qui me tetigisti, ideoque credidisti me resurrexisse esse que verum Deum, juxta illud: « Beati oculi, qui vident que vos videtis, » Luc. x, 23. Verum magis beati sunt, qui me non viderunt, nec tetigerunt, tamen in me crediderunt, quia ibi fides majus habet meritum, ubi humana ratio non prebet experimentum, ait S. Gregorius. Dicit: « crediderunt, » quia ceteri Apostoli, et per eos multi fideles jam crederant Christum resurrexisse; sed sub preterito *crediderunt* intelligit presentem credentem, et futurum credentem, *q. d.* Beati res sunt et erunt, qui cum me non viderint, in me tamen credunt, vel credent, ob rationem jam dictam. Addit S. Augustinus eos qui credent, jam credidisse in Dei presentia et predestinatione, ideoque dici *crediderunt*; sed hoc subtilius et acutius est quam solidius.

Hinc S. Gregorius, *hom.* 26; S. Hilarius, *lib.* VII *De Trin.*; et S. Augustinus, *tract.* 121, docent Thomam aliud vidisse, aliud credidisse: vidisse scilicet Christum jam resuscitatum, credidisse vero eum esse Deum, ac consequenter eum seipsum suscitasse; unde dixit: « Dominus meus et Deus meus, » *q. d.* Christus: Quia tu, o Thoma, vidisti et tetigisti humanitatem meam jam resuscitam, ideoque credidisti divinitatem in ea latentem et resuscitantem. Resurrectio enim Christi confirmavit omnia ejus dogmata, inter que unum erat se esse Messiam Filium Dei, moriturum in cruce pro salute hominum, ac tertio die a morte surrecturum: que omnia hinc credidit Thoma.

Rursum, id quoque quod sub sensum cadit, quodque videmus et tangimus, credere possumus fide divina, sed ob aliam rationem formalem.

Videmus enim, quia oculis illud aspicimus; credimus vero, quia idipsum revelavit Deus, maxime si sensus errare possit, aut involvat aliquid quod non videtur, uti hic est resurrectio Christi jam preterita: de fide resurrectionis enim dubitavit et arguitur hic Thoma.

Dices: S. Augustinus, *tract.* 40, ait: « Fides est credere quod non vides. » Respondeo: id verum est hoc sensu, quo precipua objecta materialia fidei talia sint, ut non videantur, at non omnia: formale autem fidei objectum, scilicet revelatio Dei semper talis est, scilicet invisibilis.

Licet ergo Thoma, quatenus vidit Christum resuscitatum, eatenus formaliter id non credidit; tamen quia Christum, qua homo erat jam suscitatus, vidit et audivit idem asserere et revelare, hinc credidit Deo per os Christi et Apostolorum dicenti et revelanti: « Hinc, scilicet non phantasma in specie et forma Christi, uti antea putabat Thoma, sed ipsum Christum vere a mortuis resurrexisse et apparuisse Apostolis. Sic dicimus: Quia vidisti miracula, quia audisti predicationem Evangelii, ideo credidisti; ubi vox quia non rationem, aut causam formalem credentem (hec enim est unica Dei revelatio), sed disponentem et moventem ad credendum significat.

Potest tertio sic exponi: « Quia vidisti me, Thoma, credidisti: » credidisti, inquam, fide non divina, sed humana: sic credimus, id est assentimus illi que videmus et scimus. Credere ergo idem est quod assentiri. Ita Toletus. Audi S. Gregorium: « Tangebat hominem, et Deum confitebatur; » Theophylactum: « Qui prius fuerat infidelis, post lateris tactum optimum se Theologum ostendit, duplicem naturam et unam hypostasim Christi edisserens. Dicens enim Dominum, naturam humanam; dicens Deum, divinam confessus est in uno et eodem. »

30. MULTA QUIDEM ET ALIA SIGNA FECIT JESUS IN CONSPPECTU DISCIPULORUM SUORUM, QUE NON SUNT SCRIPTA IN LIBRO HOC. — « Signa fecit, » tum per totam vitam, ait Euthymius et Ribera, tum proprie post resurrectionem suam, ait Chrysostomus et Theophylactus, quia de ea sermo proxime processit; et hec signa Christus fecit coram solis Apostolis, cetera vero coram populo et turbis, *q. d.* Preter signa Apostolis et Thomae exhibita, que jam recensui, Jesus multa alia edidit, quibus illi sua dogmata, sed maxime suam resurrectionem confirmavit, que ego Joannes scribere nolo, ne prolixior sim, et quia multa ex illis jam ab aliis Evangelistis prescripta sunt. Ita S. Thomas, Lyranus, Cajetanus, Ribera, Toletus et alii.

Videtur enim Joannes hac clausula finire librum sui Evangelii de Christo Christique vita, morte et resurrectione, ait S. Augustinus, *tract.* 127; nam que sequuntur cap. ult., non tam ad fidem resurrectionis Christi conciliandam apud Apostolos, utpote qui jam illum credebant, quam ad mysteria Ecclesie et primatum Petri pertinent, ut

scilicet ostendatur multiplicatio fidelium in Ecclesia, quibus Christus abiens in celum prescicit Petrum, eumque sui Vicarium in ea regenda constituit. Minus verisimile est quod censet Jansenius, cap. XLVII, Joannem voluisse hic finire Evangelium; sed cum postea memorie ejus occurrerent, que cap. ult. narrantur, eadem addidisse. Videtur enim non tantum Spiritus Sanctus, sed et Joannes, non ex recordatione, sed destinato proposito illa addidisse.

31. HEC AUTEM SCRIPTA SUNT, UT CREDATIS QUIA (quod) JESUS EST CHRISTUS (scilicet Messias redemptor mundi, a Deo olim Abraham et Davidi promissus, et nunc reipsa in carnem missus) FILIUS DEI: ET UT CREDENTES, VITAM (gratie in presenti, et glorie in futuro eternam) HABEATIS IN NOMINE EJUS, — id est per nomen ejus, hoc est, per eum, ait Chrysostomus, scilicet per merita et satisfactionem Christi, que nobis per fidem et Sacramenta applicantur, si scilicet

credamus in eum ejusque preceptis obedire. Credere ergo oportet eum esse primo, Jesum, id est Salvatorem mundi; secundo, esse Christum, id est Messiam a tota seculi expectatione; tertio, esse Deum, Deique Filium; quarto, quod ipse credentibus in se sibi que obedientibus dabit vitam eternam. « Ille enim vere credit, qui exercet operando quod credit, » ait S. Gregorius (1).

(1) Ultimum hujus Evangelii caput, non a Joanne ipso, sed ab ecclesia Ephesina, forte a Joanne presbytero Ephesino, Ecclesie consecrata, post Joannis obitum, eum in finem adjectum fuisse, ut ascendatur impletum esse quod Christus de longevitate Joannis ac non violenta hujus morte predixisset, Grotius contendit primo; atque hanc ejus sententiam plures secuti, hoc caput vel a Joanne presbytero, vel a Caio, Apostolorum hospite, additum fuisse putant. Examine diversarum sententiarum accuratissimum instituit Kuhnol in *Commentar.* ad h. l., qui ipse cap. XXI authenticam acriter defendit riteque probat.

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Christus apparuit Petro et eae ejus sociis in captura piscium. Secundo, vers. 13, Petro plus ceteris se diligenti oves suas pasturas et fideles omnes regendas committit, eique mortem crucis predicat. Hinc tertio, vers. 22, Petro roganti quid de Joanne futurum sit, Christus respondet: Quid ad te? tu, me sequere.

1. Postea manifestavit se iterum Jesus discipulis ad mare Tiberiadis. Manifestavit autem sic: 2. Erant simul Simon Petrus, et Thomas, qui dicitur Didymus, et Nathanael, qui erat e Cana Galilaeae, et filii Zebedaei, et alii ex discipulis ejus duo. 3. Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Venimus et nos tecum. Et exierunt, et ascenderunt in navim; et illa nocte nihil prehendiderunt. 4. Mane autem facto stetit Jesus in litore: non tamen cognoverunt discipuli quia Jesus est. 5. Dixit ergo eis Jesus: Pueri, numquid pulmentarium habetis? Responderunt ei: Non. 6. Dicit eis: Macte in dexteram navigii rete, et invenietis. Miserunt ergo; et jam non valebant illud trahere praeter multitudinem piscium. 7. Dixit ergo discipulus ille, quem diligebat Jesus, Petro: Dominus est. Simon Petrus, cum audisset quia Dominus est, tunica succinxit se (erat enim nudus) et misit se in mare. 8. Alii autem discipuli navigio venerunt (non enim longe erant a terra, sed quasi cubitis ducentis), trahentes rete piscium. 9. Ut ergo descendissent in terram, viderunt prunas positas, et piscem superpositum, et panem. 10. Dicit eis Jesus: Afferte de piscibus, quos prehendistis nunc. 11. Ascendit Simon Petrus, et traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus. Et cum tanti essent, non est scissum rete. 12. Dicit eis Jesus: Venite, prandete. Et nemo audebat discumbentium interrogare eum: Tu, quis es? scientes quia Dominus est. 13. Et venit Jesus, et accepit panem, et dat eis, et piscem similiter. 14. Hoc jam tertio manifestatus est Jesus discipulis suis, cum resurrexisset a mortuis. 15. Cum ergo prandissent, dicit Simoni Petro Jesus: Inquis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam, Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pisce agnos meos. 16. Dicit ei iterum: Simon Joannis, diligis me? Ait illi: Etiam, Domine, tu scis quia amo

te. Dicit ei : Pisce agnos meos. 17. Dicit ei tertio : Simon Joannis, amas me? Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertio : Amas me? et dixit ei : Domine, tu omnia nosti; tu scis quio amo te. Dixit ei : Pisce oves meas. 18. Amen, amen dico tibi : cum esses junior, cingebas te, et ambulabas ubi volebas; cum autem senueris, extends manus tuas, et alius te cinget, et duet quo tu non vis. 19. Hoc autem dixit, significans qua morte clarificaturus esset Deum. Et cum hoc dixisset, dicit ei : Sequere me. 20. Conversus Petrus vidit illum discipulum, quem diligebat Jesus, sequentem, qui et recubuit in cœna super pectus ejus, et dixit : Domine, quis est qui tradet te? 21. Hunc ergo cum vidisset Petrus, dixit Jesu : Domine, hic autem quid? 22. Dicit ei Jesus : Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? 24. Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, et scripsit hæc : et scimus quia verum est testimonium ejus. 23. Sunt autem et alia multa quæ fecit Jesus : quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.

VERS. 1. 4. POSTEA MANIFESTAVIT SE ITERUM JESUS AD MARE TIBERIDIS, — quod et Galilee dicebatur : in ea enim erat civitas Tiberias dicta, quia in honorem Tiberii Cæsaris edificata ab Herode. Unde liquet Petrum cæterosque Apostolos ex Jerusalem et Judæa ivisse in Galileam, uti jusserrat Christus, *Math. xxviii, 10*; in Galilea enim hæc Christi apparitio contigit, in qua Christus in cœlum iturus, ut gubernationis fidelium provideret, Petrum caput Ecclesie summæque in terris vicarium designavit, ad quem hæc subjungit Joannes, itaque suum concludit Evangelium.

ITERUM. — Fuit hæc Christi apparitio respectu Thomæ secunda, sed respectu aliorum Apostolorum tertia; qua per ingentem piscium capturam ingentem Gentium conversionem fore præmonstravit.

2. MANIFESTAVIT AUTEM SIC : ERANT SIMUL SIMON PETRUS, ET THOMAS, QUI DICITUR DIDYMUS, ET NATHANAEL, QUI ERAT A CANA GALILEE, ET FILII ZEBEDEI, ET ALII EX DISCIPULIS EIUS DUO. — Plures et honoratissimi et discipulis congregari voluit Christus, ut eo gloriosior foret sua apparitio, utque coram his quasi primarius Petrum in terris vicarium declararet, quem proinde ut talem cæteri Apostoli et fideles agnoscerent et colerent.

3. DICIT EI SIMON PETRUS : VADO PISCARI (SYRUS, *alio venatum pisces* : sicut enim venamur in terra lapores et in aere aves, sic et in mari pisces). DICIT EI : VENIENS ET NOS TECUM. ET EXIERUNT, ET SCENDERUNT IN NAVI : ET ILLA NOCTE NIHIL PRENDERUNT. — Varii varias piscationis hujus dant causas. S. Chrysostomus : « Quia Dominus, ait, non continue cum eis erat, neque eis aliquid erat commissum, artem piscatoriam tractabant. » S. Gregorius, *hom. 21* : « Negotium, quod ante conversionem sine peccato exiit, post conversionem repetere culpa non fuit. Itaque Petrus ad piscationem rediit; Mattheus ad telonium non rediit. Sunt enim pleraque, quæ sine peccato ex-

hiberi, aut vix, aut nullatenus possunt, ad quæ post conversionem non est redeundum. » S. Augustinus : « Non fuerant prohibiti Apostoli et parte sua licite victum necessarium quærere, sed quando unde viverent aliud non haberent. Sic Paulus, ne Gentes offenderet, si potestate, quam cum cæteris predicatoribus habebat, uteretur, artem quam non noverat didicit, ut dam suis manibus transigret doctor, nullus gravaretur auditor. Quanto ergo magis B. Petrus, qui piscator fuerat, quod noverat fecit, si aliud unde viveret non invenit! Quod si quis dicat : Cur non Dominus, quod eis promisit, scilicet «propenda his omnia, si quærerent regnum Dei, implevit? Respondendum, implese : quis enim alius pisces qui caperentur, apposuit? qui non ob aliud credendum eis ingessisse penuriam, qua cogerentur ire piscatum, nisi dispositum volens exhibere miraculum. » Adde hanc piscationem contigisse ante Pentecosten et ante adventum Spiritus Sancti, a quo jussi sunt evangelizare : quare cum Apostoli tunc necdum haberent quod evangelizando agerent, et pauperes essent arteque piscatores, recte ad eam piscandi artem redierunt, ut illa victum sibi pararent; post adventum vero Spiritus Sancti piscationem exercuisse non loquuntur, quia tunc erant in Evangelio predicando, et fidelibus ad omnem perfectionem dirigendis, qui proinde paupertatis Evangelicæ studiosi, omnes suas facultates deferebant ad pœdicas Apostolorum, ut qui illas inter se cæterosque fideles distribuerent. In necessitate tamen et penuria licite potuissent ad suam piscationem redire, sicut Paulus rediit ad suam scenofactoriam, ne aliis in quærendo victu gravaretur. Hoc enim majoris perfectionis est, ideoque consilium Evangelicum, scilicet, ut quis gratis evangelizet et labore manuum sibi victum parat. Denique iterum piscationem rediit; Mattheus ad telonium non rediit. Sunt enim pleraque, quæ sine peccato ex-

hiberi, aut vix, aut nullatenus possunt, ad quæ post conversionem non est redeundum. » S. Augustinus : « Non fuerant prohibiti Apostoli et parte sua licite victum necessarium quærere, sed quando unde viverent aliud non haberent. Sic Paulus, ne Gentes offenderet, si potestate, quam cum cæteris predicatoribus habebat, uteretur, artem quam non noverat didicit, ut dam suis manibus transigret doctor, nullus gravaretur auditor. Quanto ergo magis B. Petrus, qui piscator fuerat, quod noverat fecit, si aliud unde viveret non invenit! Quod si quis dicat : Cur non Dominus, quod eis promisit, scilicet «propenda his omnia, si quærerent regnum Dei, implevit? Respondendum, implese : quis enim alius pisces qui caperentur, apposuit? qui non ob aliud credendum eis ingessisse penuriam, qua cogerentur ire piscatum, nisi dispositum volens exhibere miraculum. » Adde hanc piscationem contigisse ante Pentecosten et ante adventum Spiritus Sancti, a quo jussi sunt evangelizare : quare cum Apostoli tunc necdum haberent quod evangelizando agerent, et pauperes essent arteque piscatores, recte ad eam piscandi artem redierunt, ut illa victum sibi pararent; post adventum vero Spiritus Sancti piscationem exercuisse non loquuntur, quia tunc erant in Evangelio predicando, et fidelibus ad omnem perfectionem dirigendis, qui proinde paupertatis Evangelicæ studiosi, omnes suas facultates deferebant ad pœdicas Apostolorum, ut qui illas inter se cæterosque fideles distribuerent. In necessitate tamen et penuria licite potuissent ad suam piscationem redire, sicut Paulus rediit ad suam scenofactoriam, ne aliis in quærendo victu gravaretur. Hoc enim majoris perfectionis est, ideoque consilium Evangelicum, scilicet, ut quis gratis evangelizet et labore manuum sibi victum parat. Denique iterum piscationem rediit; Mattheus ad telonium non rediit. Sunt enim pleraque, quæ sine peccato ex-

hiberi, aut vix, aut nullatenus possunt, ad quæ post conversionem non est redeundum. » S. Augustinus : « Non fuerant prohibiti Apostoli et parte sua licite victum necessarium quærere, sed quando unde viverent aliud non haberent. Sic Paulus, ne Gentes offenderet, si potestate, quam cum cæteris predicatoribus habebat, uteretur, artem quam non noverat didicit, ut dam suis manibus transigret doctor, nullus gravaretur auditor. Quanto ergo magis B. Petrus, qui piscator fuerat, quod noverat fecit, si aliud unde viveret non invenit! Quod si quis dicat : Cur non Dominus, quod eis promisit, scilicet «propenda his omnia, si quærerent regnum Dei, implevit? Respondendum, implese : quis enim alius pisces qui caperentur, apposuit? qui non ob aliud credendum eis ingessisse penuriam, qua cogerentur ire piscatum, nisi dispositum volens exhibere miraculum. » Adde hanc piscationem contigisse ante Pentecosten et ante adventum Spiritus Sancti, a quo jussi sunt evangelizare : quare cum Apostoli tunc necdum haberent quod evangelizando agerent, et pauperes essent arteque piscatores, recte ad eam piscandi artem redierunt, ut illa victum sibi pararent; post adventum vero Spiritus Sancti piscationem exercuisse non loquuntur, quia tunc erant in Evangelio predicando, et fidelibus ad omnem perfectionem dirigendis, qui proinde paupertatis Evangelicæ studiosi, omnes suas facultates deferebant ad pœdicas Apostolorum, ut qui illas inter se cæterosque fideles distribuerent. In necessitate tamen et penuria licite potuissent ad suam piscationem redire, sicut Paulus rediit ad suam scenofactoriam, ne aliis in quærendo victu gravaretur. Hoc enim majoris perfectionis est, ideoque consilium Evangelicum, scilicet, ut quis gratis evangelizet et labore manuum sibi victum parat. Denique iterum piscationem rediit; Mattheus ad telonium non rediit. Sunt enim pleraque, quæ sine peccato ex-

hiberi, aut vix, aut nullatenus possunt, ad quæ post conversionem non est redeundum. » S. Augustinus : « Non fuerant prohibiti Apostoli et parte sua licite victum necessarium quærere, sed quando unde viverent aliud non haberent. Sic Paulus, ne Gentes offenderet, si potestate, quam cum cæteris predicatoribus habebat, uteretur, artem quam non noverat didicit, ut dam suis manibus transigret doctor, nullus gravaretur auditor. Quanto ergo magis B. Petrus, qui piscator fuerat, quod noverat fecit, si aliud unde viveret non invenit! Quod si quis dicat : Cur non Dominus, quod eis promisit, scilicet «propenda his omnia, si quærerent regnum Dei, implevit? Respondendum, implese : quis enim alius pisces qui caperentur, apposuit? qui non ob aliud credendum eis ingessisse penuriam, qua cogerentur ire piscatum, nisi dispositum volens exhibere miraculum. » Adde hanc piscationem contigisse ante Pentecosten et ante adventum Spiritus Sancti, a quo jussi sunt evangelizare : quare cum Apostoli tunc necdum haberent quod evangelizando agerent, et pauperes essent arteque piscatores, recte ad eam piscandi artem redierunt, ut illa victum sibi pararent; post adventum vero Spiritus Sancti piscationem exercuisse non loquuntur, quia tunc erant in Evangelio predicando, et fidelibus ad omnem perfectionem dirigendis, qui proinde paupertatis Evangelicæ studiosi, omnes suas facultates deferebant ad pœdicas Apostolorum, ut qui illas inter se cæterosque fideles distribuerent. In necessitate tamen et penuria licite potuissent ad suam piscationem redire, sicut Paulus rediit ad suam scenofactoriam, ne aliis in quærendo victu gravaretur. Hoc enim majoris perfectionis est, ideoque consilium Evangelicum, scilicet, ut quis gratis evangelizet et labore manuum sibi victum parat. Denique iterum piscationem rediit; Mattheus ad telonium non rediit. Sunt enim pleraque, quæ sine peccato ex-

hiberi, aut vix, aut nullatenus possunt, ad quæ post conversionem non est redeundum. » S. Augustinus : « Non fuerant prohibiti Apostoli et parte sua licite victum necessarium quærere, sed quando unde viverent aliud non haberent. Sic Paulus, ne Gentes offenderet, si potestate, quam cum cæteris predicatoribus habebat, uteretur, artem quam non noverat didicit, ut dam suis manibus transigret doctor, nullus gravaretur auditor. Quanto ergo magis B. Petrus, qui piscator fuerat, quod noverat fecit, si aliud unde viveret non invenit! Quod si quis dicat : Cur non Dominus, quod eis promisit, scilicet «propenda his omnia, si quærerent regnum Dei, implevit? Respondendum, implese : quis enim alius pisces qui caperentur, apposuit? qui non ob aliud credendum eis ingessisse penuriam, qua cogerentur ire piscatum, nisi dispositum volens exhibere miraculum. » Adde hanc piscationem contigisse ante Pentecosten et ante adventum Spiritus Sancti, a quo jussi sunt evangelizare : quare cum Apostoli tunc necdum haberent quod evangelizando agerent, et pauperes essent arteque piscatores, recte ad eam piscandi artem redierunt, ut illa victum sibi pararent; post adventum vero Spiritus Sancti piscationem exercuisse non loquuntur, quia tunc erant in Evangelio predicando, et fidelibus ad omnem perfectionem dirigendis, qui proinde paupertatis Evangelicæ studiosi, omnes suas facultates deferebant ad pœdicas Apostolorum, ut qui illas inter se cæterosque fideles distribuerent. In necessitate tamen et penuria licite potuissent ad suam piscationem redire, sicut Paulus rediit ad suam scenofactoriam, ne aliis in quærendo victu gravaretur. Hoc enim majoris perfectionis est, ideoque consilium Evangelicum, scilicet, ut quis gratis evangelizet et labore manuum sibi victum parat. Denique iterum piscationem rediit; Mattheus ad telonium non rediit. Sunt enim pleraque, quæ sine peccato ex-

hiberi, aut vix, aut nullatenus possunt, ad quæ post conversionem non est redeundum. » S. Augustinus : « Non fuerant prohibiti Apostoli et parte sua licite victum necessarium quærere, sed quando unde viverent aliud non haberent. Sic Paulus, ne Gentes offenderet, si potestate, quam cum cæteris predicatoribus habebat, uteretur, artem quam non noverat didicit, ut dam suis manibus transigret doctor, nullus gravaretur auditor. Quanto ergo magis B. Petrus, qui piscator fuerat, quod noverat fecit, si aliud unde viveret non invenit! Quod si quis dicat : Cur non Dominus, quod eis promisit, scilicet «propenda his omnia, si quærerent regnum Dei, implevit? Respondendum, implese : quis enim alius pisces qui caperentur, apposuit? qui non ob aliud credendum eis ingessisse penuriam, qua cogerentur ire piscatum, nisi dispositum volens exhibere miraculum. » Adde hanc piscationem contigisse ante Pentecosten et ante adventum Spiritus Sancti, a quo jussi sunt evangelizare : quare cum Apostoli tunc necdum haberent quod evangelizando agerent, et pauperes essent arteque piscatores, recte ad eam piscandi artem redierunt, ut illa victum sibi pararent; post adventum vero Spiritus Sancti piscationem exercuisse non loquuntur, quia tunc erant in Evangelio predicando, et fidelibus ad omnem perfectionem dirigendis, qui proinde paupertatis Evangelicæ studiosi, omnes suas facultates deferebant ad pœdicas Apostolorum, ut qui illas inter se cæterosque fideles distribuerent. In necessitate tamen et penuria licite potuissent ad suam piscationem redire, sicut Paulus rediit ad suam scenofactoriam, ne aliis in quærendo victu gravaretur. Hoc enim majoris perfectionis est, ideoque consilium Evangelicum, scilicet, ut quis gratis evangelizet et labore manuum sibi victum parat. Denique iterum piscationem rediit; Mattheus ad telonium non rediit. Sunt enim pleraque, quæ sine peccato ex-

Antiph.
Luce 24, 48.
Matth. 28, 19.

Collat. lib. XXIV, cap. XXI, venatorem quemdam videndi S. Joannis causa ipsum adisse, eumque invenisse perdicem manu mollior demulcentem : quod cum ille miraretur, audisset a Joanne : « Quid est quod manu tua gestas? » Cui ille : « Arcus, inquit. » « Et cur, ait, non cum tensum ubique semper circumfers? » Cui ille respondit : « Non oportet, ne jurgi curvamine rigoris fortitudo laxata mollescat atque depereat, et cum oportuerit ut fortia in aliquam feram specula dirigantur, rigore per nimietatem continue tensionis amisso, violentior ictus non possit emitti. » « Nec nostri, inquit B. Joannes, animi te offendat, o juvenis, tam parva hæc brevisque laxatio : qui, nisi remissione quadam rigorem intensionis suæ interdum relevet ac relaxet, irremisso vigore lentescens, virtuti spiritus, cum necessitas poscit, obsecundare non poterit. » Habet idem Hincmarus, Remensis Archiepiscopus, in Vita S. Remigii apud Surium, januar. 13.

NOCTE. — Nox enim piscationi aptissima est, quia per diem pisces timidi aspectu strepitumque hominum terrentur et fugiunt, ac in profundum sese abdunt. Mystice Theophylactus : Nocte, inquit, hoc est, ante solis Christi præsentiam, Prophetæ nihil ceperunt, quia, etsi unam nationem israel corrigere conarentur, illa tamen frequentior in idololatriam labebatur.

NIHIL PRENDERUNT, — quia sine Jesu piscabantur, ut discerent omnem suæ piscationis animarum utilitatem (ad quam a Christo dirigebantur) et fructum a Christo pendere, ideoque illum ab eodem esse flagitandum, juxta illud Ps. CXXVI : « Nisi Dominus edificaverit domum, in vanum laboraverunt qui edificaverunt eam. »

4. MANE AUTEM FACTO, STETIT JESUS IN LITTORE : NON TAMEN COGNOVERUNT DISCIPULI, QUIA (quod) JESUS EST, — ut ostenderet hanc piscium capturam fore gratiæ suæ, non industriæ ipsorum. Mane enim pisces fugiunt lucem et strepitum, seseque in ima demergunt.

NON COGNOVERUNT, — quia alia forma eis apparuit, æque ac Magdalene, cap. xx, vers. 14; nimirum volebat Christus potius ex opere et miraculo capturæ piscium, quam ex forma agnosci : hoc enim decebat Deum incarnatum.

Mystice, S. Gregorius, *hom. 24* : « Mare, ait, presens sæculum significat, quod se causarum tumultibus et undis vitæ corruptibilibus illidit; soliditas autem littoris perpetuitas est quietis æternæ. Discipuli ergo adhuc fluctibus mortalitatis vitæ inerant; Dominus autem jam littoræ stabat, ad quod Petrus, cui specialiter Ecclesie commissæ est, pisces pertrahit, stabilitatem æternæ pacis fidelibus ostendens, quod egit verbis et epistolis agique quotidie miraculorum signis.

5. DICIT ERGO EIS JESUS : PUERI, NUMQUID PULMENTARIUM HABETIS? — q. d. O pisces, habetisne pisces quos mihi vendatis? Christus enim his discipulis ignota specie apparuit, quasi vir gra-

vis et mercator, qui pisces ab eis emere vellet. Ita Chrysostomus. Unde eos quasi operarios et inferiores pueros vocat phrasæ Hebrææ. Vel pueros, Græce παιδία, id est pueros, nominat, quasi filios ad amoris blanditias : puer enim Hebræis nunc filium, nunc servum et operarium significat.

PULMENTARIUM. — Græce πυλμενταριον, id est obsonium, puta cibum, qui ad panem adhibetur et cum pane comeditur. Sic enim Plinius, lib. XVIII, cap. viii; Horatius, Persius et alii pulmentum usurpant pro omni cibo, qui ad pulmentum sive panem additur. Prisci enim Hebræi et Latini admodum frugales et temperantes, pulite pro pane utebantur, teste Plinio. Unde et Romani dicebantur pulphagi. Ita Plautus, in *Mostell.* : « Non enim, ait, hæc pulphagus opifex opera fecit barbarus, » q. d. Hæc non fecit Romanus vel Italus, qui pulite vescitur.

Pulmentarium ergo idem est quod obsonium, vel ὑπόψιον, uti ait Joannes hic vers. 9 et 13. Quæ vox, ut vult Eustathius, in *Iliad.* λ, p. 814, dicitur ἀπὸ τοῦ ὑψί, id est a sero, vel quod sero veteres cibum hunc sumerent; vel potius quod, cum initio simplicioribus escis essent contenti, sero delicatis liquoribus obsoniis voluptatis causa uti ceperunt. Alii dicitum putant ἀπὸ τοῦ ὑψί, id est assare, quod veteres assis magis carnisbus et piscibus, quam elixis vescerentur; ὑψί autem dicitum voluit quasi ὑψί, ab ἔρρεα, vel ὑψί, id est visus, aspectus, intuitus; quia assatio cerebrum rei quæ assatur, inspectionem et experientiam requirit.

Porro, per « pulmentarium » vel opsarium Christus pisces intelligit, quia, ut ait Plutarchus, lib. IV *Sympos.*, cap. iv, cum multa sint obsonia, piscis tamen vel solus, vel præcipue obsonium dicitur, quia virtute, simplicitate et facilitate coquendi reliquis antecellit. Et quia prisci perique, imo omnes ante diluvium non carnisbus, sed piscibus vescerantur, uti ostendi *Gen.* ix. Quare Joannes hic, vers. 9 et 13, æque ac cap. vi, ix et xi, per obsonium, vel opsarium, non nisi pisces intelligit, uti et Athenæus, lib. IX *De Carnis Sceptentum.*

RESPONDERUNT EI : NON. — Interrogatione suæ Christus cogit discipulos fateri suam penuriam et indigentiam, ut ejus opem et levamen ab ipso expectaret.

6. DICIT EI : MITTITE IN DEXTERAM NAVIGII RETE, ET INVENIETIS, — quia scilicet Jesus occulta vi ad dexteram navigii multitudinem hanc piscium congregaverat, unde Apollitus ad sinistram piscantes nocte nil ceperant. Hinc moraliter discimus, quod sæpe frustra laboramus et fatigamur, quia ad sinistram sine Jesu, non ad dexteram cum Jesu piscamus et operamur.

Anagogice, per pisces ad dexteram significantur electi, ad dexteram Christi collocandi in die judicii; reprobi vero ad sinistram; *Math. xxv.* Vide symbola dextere quæ recensuit *Proverb.* iii, 16, et iv, 27; *Eccles.* x, 2; *Cont.* ii, 6.

Audi nunc S. Augustinum, *tract. 122*: « In captura piscum commendatur Ecclesie Sacramentum, qualis futura est in ultima resurrectione: ad quod commendandum valet, quod tanquam finis est interpositus libri, quod esset secuturæ narrationis quasi proœmium; et septem discipuli suo numero finem significant temporis; universum enim tempus septem diebus voluit; et litus finem seculi significat: est enim finis maris; et sicut hic significata est Ecclesia, qualis in fine seculi futura sit, ita alia piscatione significata est qualiter nunc sit. Itaque ibi non stabat Jesus in litore, sed ascendit in navim; illic non mittitur retia in dexteram, ne soli, significantur boni, nec in sinistram, ne soli mali; sed indifferenter; ut significetur permixti boni et mali; hic vero mittitur in dexteram rete, ut soli boni significentur, qui pertinent ad resurrectionem vite, et in litore, id est in fine seculi, cum resurrexerint, apparebunt. Habet enim istis Ecclesia post finem vite hujus in somno pacis, velut in profundo latentes, donec ad litus rete perveniat; et quod in prima piscatione duabus naviculis, hoc isto loco centum et centum cubitis est figuratum, scilicet utriusque generis electi, circumcisionis et præputii. »

Miseram ergo; et iam non valerant illud trahere præ multitudinem piscum. — Erat merces et fructus prompte obedientie, præsertim homini extero, ut videbatur, et incognito; sed Christus ad illam cor eorum interior inclinavit. Multitudo hæc piscum in mystice representabat multitudinem fidelium, quam Petrus et Apostoli reti prædicationis Evangelicæ postea ceperunt, et ad Christum converterunt. Ita S. Augustinus, S. Gregorius, S. Chrysostomus, Cyrillus et cæteri.

7. Dixit ergo discipulus ille, quem diligebat Jesus (Joannes, qui hoc titulo sese indicat eoque gloriatur, et merito), Petro: Dominus (Jesus) est. — Quæres, unde Joannes primo agnovit Jesum? Cyrillus id tribuit Joannis acuminis et celeritatis ingenii. Sic et Chrysostomus: Petrus, ait, ferventior erat, sed Joannes perspicacior, et ideo primo cognovit Christum. Verum respondeo Joannem, dum Petrus occuparetur in attractione retis tot piscibus pleni, accuratius Jesum inspexisse, ac Jesum pristinam suam speciem primo objecisse S. Joanni, quia cum maxime diligebat et quia ipse purissimus erat. Unde recte S. Hieronymus, epist. ad Pamphilium contra errores Joannis Hierosolymitani: « Prior, ait, virginitas (Joannis) virginalis corpus (Christi) agnoscit: beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videntur. »

Porro Beda: Cognovit, ait, Joannes primo Dominum, sive miraculo piscationis, sive sono præcognite vocis. Et solent similes, ideoque amantes se invicem ex quadam sympathia, et vultus gesturæque similitudine agnoscere. Hinc vulgo dicimus: Faber fabrum, fur furem, sanctus sanctum agnoscit. Joannes autem erat intimus Christo,

unde et in œna in ejus pectore recubuit; quare melius Christi mores gestusque perspexit quam cæteri.

Myeticæ: Quo quis Deo per orationem familiarior, intimior et similior est, eo magis Deum Deique attributa percipit, penetrat, et contempletur, admiratur. Denique sicut Joannes ob virginitatem fuit dilectus a Christo, sic et ipse vicissim castos et virgines mire diligit. Audi quod scribit Adalredus Abbas in *Vita S. Eduardi regis*, apud Surium, Jan. 5. S. Eduardus nulli petenti in nomine S. Joannis Evangelistæ, denegabat; hunc enim post Apostolorum principem æretius diligebat. Unde contigit quod quidam peregrinus, absente camerario, in nomine S. Joannis Evangelistæ importune a rege elemosynam postularet. Cui rex pretiosum anulum, cum nihil aliud in promptu haberet, dedit. Accidit post hæc duos Anglicos ad adorandum Salvatoris sepulchrum Hierosolymam proficisci. Qui die quadam a publica strata declinantes, devia quæque sectati sunt, et sole ruente nox obscura adducta est. Et cum nescirent quid agerent, quo se verterent, apparuit eis senex quidam venerandus, qui eos ad civitatem reduxit. Suscepit autem hospitio mensa paratur, lautissimeque refecti dant membra quieti. Mane autem facto egressis illis de civitate, ait senex: « Viri fratres, cum summa prosperitate vos repatriaturos non dubitatis, quoniam prosperum iter faciet vobis Deus; et ego ob amorem regni vestri, in omni via firmabo super vos oculos meos. Ego enim sum Apostolus Christi Joannes, qui regem vestrum ob meritum castitatis summa dilectione complector. Hunc ergo anulum, quem mihi in habitu peregrini apparenti tribuit, reportate, denuntiantes ei obitus sui diem instare; quem infra sex menses visitabo, ut mecum sequatur Agnum quocumque ierit. »

His dictis disparuit. Hæc de causa virginitatis et castitatis studiosi solent sibi patronum adscribere S. Joannem eumque invocare, præsertim dum tentatione carnis pulsantur, atque ejus opem experiantur. Ut unum e multis referam, S. Coleta, virgo miræ austeritatis et sanctitatis, reformatrix Ordinis S. Clare, ut virginitatem illibatam servaret, patronum sibi delegit S. Joannem, neco incassum; nam apparuit et S. Joannes eamque annulo aureo quasi sponsam virginemque suam donavit; quem anulum multi deinde castitatis studiosi ambiverunt, uti narrat actor *Vite S. Coletæ*, cap. 20, apud Surium, tom. VII, ad diem 6 Martii.

Simon Petrus cum audisset, quia (quod) Dominus est, tunica succinxit se: erat enim nudus. — Græce *ἵνα ἴδωμαι διὰ τοῦτο*, id est *superindumentum indutus aut circumnectus est*, puta tunica cum induit. Ita Syrus et Arabicus; unde patet eum nudum non fuisse omnino nudum (hoc enim intertætes et insolitum est), sed eo modo quo solebat operari se nudare extimis vestibus, ut in intertæ-

vel indusio consistant. Ita Beda. Porro Theophylactus: Quod se præcinxit, ait, pudoris est signum; præcinxit vero se lineæ amictu, quem Phœnicæ et Tyrii piscatores sibi circumvolvunt cum nudi sunt (1).

ET MISIT SE IN MARE, — ut natando, inquit Chrysostomus, Leontius, Theophylactus et Toletus, aut pedibus mare pervadendo, ait Beda et Maldonatus, pergeret ad Jesum; erant enim prope terram. Petrus ferventior erat, ideo promptius quam alii venit ad Christum, ait Chrysostomus. Quare improbable est Petrum hic ambulasse super aquas. Hoc enim temerarium fuisset, cum a Christo non juberetur id facere, ut alias jussus fuit, *Matth. xiv. 28*.

8. ALII AUTEM DISCIPULI NAVIGO VENERUNT (NON ENIM LONGE ERANT A TERRA, SED QUASI CURBIS DUCENTIS), TRAHENTES RETE PISCUM. — « Cubitis ducentis, » id est sexaginta passibus aut trecentis pedibus: cubitus enim est sesquipes, passus vero quinque pedes continet. Mystice Beda: Per ducentos cubitos, ait, gemina charitatis virtus exprimitur; per dilectionem enim Dei et proximi Christo appropinquamus.

9. UT ERGO DESCENDERUNT IN TERRAM, VIDERUNT PRUNAS POSITAS, ET PISCES SUPERPOSITUM, ET PANEM. — Aliud fuit hoc Christi miraculum, quo ipse subito discipulis venientibus piscem assavit et paravit prandium. Putat Cyrillus piscem eum a Christo e mari secreto et celerissime fuisse e ductum; Chrysostomus vero censet e nihilo fuisse creatum. Versimilium Leontius, Theophylactus, Euthymius, Toletus et Maldonatus assentunt quod Christus piscem, uti et prunas, ignem et panem subito ex ære vicino, aut alia materia, produxerit, sicut produxit panes, cum eos multiplicavit, *Joan. vi. 11*. Fecit id Christus primo, ut ostenderet capturam tantam piscum suum esse opus, seseque omnes illos pisces in dexteram navigii collegisse, ut ibi a Petro et sociis caperentur. Secundo, ut se his non indigero, sed Apostolorum causa hoc quæsisse et fecisse demonstraret. Mystice, ex S. Augustino, Beda: Piscis assus, ait, est Christus passus; ipse latere dignatus est in aquis generis humani, capi voluit laqueo nostre mortis, et qui nobis factus est piscis humanitate, exiit panis refectus divinitate.

10. DICIT IIS JESUS: AFFERTE DE PISCIBUS, QUOS PRÆNDIDISTIS NUNC, — ut scilicet coram omnibus multitudinem piscum et magnitudinem miraculi a se patrali cernatis et æstimetis, ex eoque certius me agnoscat, reverentius colatis et ardentius redamatis.

Mystice, S. Augustinus, *tract. 123*: « Piscis as-

sus, ait, est Christus passus; ipse est panis, qui de cælo descendit, huic incorporatur Ecclesia ad participandum beatitudinem sempiternam, propter quod dictum est: Afferre de piscibus, quos prendidistis, ut omnes qui hanc spem gerimus, per illum septenarium numerum discipulorum, per quem nostra universitas figuratur, nossemus tanto Sacramento nos communicare et eidem beatitudini sociari. »

11. ASCENDIT SIMON PETRUS (IN NAVIM, IN QUÆ ERAT RETE CUM PISCIBUS), ET TRAXIT RETE IN TERRAM, PLENUM MAGNIS PISCIBUS CENTUM QUINQUAGINTA TRIBUS. — « Petrus, » ut dixi, referis tamen sociatus, ut colligitur ex vers. 6; nec enim rete tanta piscum mole oneratum solus attrahere potuisset; licet S. Gregorius et Rupertus putent solum Petrum rete attraxisse, non suis viribus, sed ope divina. Ubique hic innuitur primatus Petri; nam primus vocat socios ad piscandum; primus venit ad Christum; ipse quoque rete attraxit, ut significaretur omnes pisces, id est omnes fideles ab eo trahendos et regendos fore. Joannes ergo fuit magis dilectus, sed Petrus magis honoratus a Christo ceterisque prælati. Sic subinde subditi sunt sanctiores suis rectoribus, sed rectores subditi sunt digniores et auctoritate eminentiores.

PISCIBUS CENTUM QUINQUAGINTA TRIBUS. — Cur Cur centum quinquaginta tribus? Causam litteralem dat S. Hieronymus in *Ezech. XLVII. 3*, quod totidem sint Jecies piscum, nimirum 153, quasi ex singulis speciebus unum piscatus sit Petrus. Audi eum: « Aium qui de animantium serpsere naturis, de quibus Oppianus Cilix est poeta doctissimus, centum quinquaginta tria esse genera piscium, quæ omnia capta sunt ab Apostolis, et nihil remansit incaptum; dum et nobiles et ignobiles, divites et pauperes, et omne genus hominum de mari hujus seculi extrahitur ad salutem. » Intellige hoc sic, quod primarie et præcipue piscium species sint 153. Nam aliqui absolute longe recensent plures Guillelmus Rondeletus, lib. *De piscibus*. Hoc ergo numero, seu symbolo, significavit Christus omnes gentes concludendas esse reti Ecclesie et Evangelicæ predicationis, cujus caput et princeps est Petrus ejusque successor Pontifex Romanus.

Symbolice, Cyrillus, lib. XII, cap. LXIII: Centenarius, ait, significat plenitudinem Gentium intratram in rete Petri et Ecclesie; quinquagenarius vero, pauciores e Judæis salvandos; tria denique representant mysterium S. Trinitatis, in cuius fide et cultu tam hic quam illi congregantur et salvantur. S. Augustinus vero, *tract. 122*: « numerus centum quinquaginta trium, ait, ter habet quinquagenarium, et insuper ipsa tria, propter mysterium Trinitatis; quinquagenarius est jubilæus, in quo cunctus populus ab omni operatione quiescebat. » Jubilæus representabat statum Evangelii et gratiæ.

(1) Est *ἵνα ἴδωμαι* tunica superior, tegm et pallio propter, et que adeo inter suboculam et exteriores vestes media, quam Attici *χιτών* nominant, et differt a tunica altera, que eadem tegebatur, et a Latinis *interala* dicebatur et *subocula*, etiam *indusium*, ab Atticis *χιτώνια*, a reliquis *Græcis* *ἠνδύρας*.

Adit S. Gregorius, *hom. 14*, denarium symbolum esse Decalogi legis veteris, septenarium vero septiformis spiritus et gratiae in lege nova, ternarium symbolum esse S. Trinitatis usque fidei. Jam multiplicata 17 per tria, habebis quinqueviginti et unum; haec rursus multiplicata per tria, habebis 153, ut significetur omnes omnino fideles in rete Ecclesiae per Petrum et Apostolos fore congregandos, per fidem unius trinitate Dei, in quo solo est vera hominum requies. Adit Eusebius Emisenus, *hom.* in hoc Evangelium, feria quarta post resurrectionem: Tres sunt mundi partes, quae per tres quinquagenas piscium significantur, scilicet Asia, Africa, Europa, quae omnes in fide S. Trinitatis adunantur in Ecclesia.

Particularius et planius Rupertus et Maldonatus: Per tres hosce numeros, inquit, significatur triplex genus hominum, qui salvantur; per centenarium conjugali: horum enim maxima est multitudo; per quinquagenarium vidui et continentium, quorum minor est numerus; per ternarium virgines, quorum minimus. Plura habet Petrus Bonagus, lib. *De Mysteriis numerorum*, ad num. 183.

ET CUM TANTI (numero et quantitate, id est tot et tam magni: ita S. Augustinus) ESSENT, NON EST SCISSUM RETE. — Chrysostomus hic miraculo tribuit, ita ut tria hic miracula fecerit Christus, quibus suam resurrectionem et omnipotentiam probavit. Primum enim fuit in captura tot piscium; secundum, in productione sui piscis, panis et prunarum; tertium hic, in retis integritate, quod significat unitatem et integritatem Ecclesiae, quae nullo schismate rumpi scindique potest; qui enim faciunt schisma, hoc ipso se separant ab Ecclesia, et consequenter Ecclesiam suae unitati et integritati relinquunt.

12. DICIT EIS JESUS: VENITE, PRANDETE.

Nota primo: Probabile est etiam ex piscibus quos ceperant Apostoli, aliquos cum pisce Christi (hic enim solus non suffecisset refectioni octo virorum) prunis fuisse impositos jussu Christi dicentis: « Afferte de piscibus quos prendidistis nunc, » ut scilicet e. fis aliquos assensus ad commune prandium. Id fecit Christus, tum ut veritas, aequae ac usus et fructus tanti miraculi, puta multiplicationis piscium, certo omnibus constaret; tum ut omnibus sufficerent pisces ad commune prandium. Ita S. Augustinus, *tract. 123*, Euthymius et Maldonatus.

Nota secundo: Verisimile est fisdem de causis Christum cum discipulis hic prandisse, ut more suo facere solebat, ad veritatem resurrectionis suae confirmandam. Ita Leontius et Theophylactus hic, ac S. Gregorius, *hom. 24*, idque colligitur ex vers. seq. Quomodo corpus gloriosum cibum comedit, quidque ex eo faciat, dixi *Luc. xxiv, 43*, et *Act. 1, 5*.

Anagoge, Cyrillus: Simili modo, ait, post laborem hujus vitae, quibus animas Deo piscamur,

Christus parabit prandium coeleste, in quo perpetuum cum eo epulabimur in deliciis divinis, juxta illud: « Ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo, » *Luc. xxii, 30*.

ET NEMO AUDEAT DISCUMBENTUM. — Graece *καθήμενους*, id est *discipulorum*. Sic et Syrus ac Arabiens. Unde Jansenius et Emmanuel Sa putant hic legendum, *discitentium*, id est *discipulorum*; sed Romani legunt *discumbentium*, idque melius congruit huic loco. Unde videtur quod Graeca hic potius sint mendosa, quam Latina. Ita Toletus.

INTERROGARE EUM: TU, QUIS EST SCIENTES, QUIA (quod) DOMINUS EST. — Quia scilicet; ut advertit Chrysostomus, *homil. 86*, Christus necdum in propria specie et forma se eis objeclerat, sed augustinore, ex qua an vero esset ipse Jesus, quis hesitarent, cuperentque eum interrogare: « Tu, quis es? » Verum ex lineamentis quae factis agnoverunt ipsum esse Jesum, ut de eo jam non dubitarent. Quare partim ex reverentia Christi, partim ex certitudine agnitionis, non fuere ausi ipsum hanc de re interrogare.

Minus genuine S. Augustinus, *tract. 123*, « Interrogare » interpretatur « dubitare: » haec enim differunt, sicut effectus et causa.

13. ET VENIT JESUS, ET ACCIPIT PANEM, ET DAT EIS, ET PISCEM SIMILITER. — q. d. Cum discipuli jussu Jesu mensae accubissent, venit quoque ipse eidemque accubuit, ac tam suum panem piscumque, quam pisces ab eis captos (ait S. Augustinus, *tract. 123*). Unde pro « piscem » graece est *ψαριον*, id est *obscutum*, scilicet piscium jam assos inter eos distribuit, ipseque similiter ex eis manducavit, ut eis se vere resurrexisse ostenderet.

14. HOC JAM TERTIO MANIFESTATUS EST JESUS DISCIPULIS SUIS, CUM RESURREXISSET A MORTUIS. — « Tertio, » scilicet computando eas apparitiones, quae factae sunt pluribus Apostolis simul, quas solus Joannes hic commemorat: sic enim haec fuit ordine tertia; alioqui alias omnes, quas alii Evangelistae narrant numerando, haec ordine fuit septima, ut ostendi *Matth. xviii, 40*, ubi omnes suo ordine recensui.

15. CUM ERGO PRANDISSENT, DICIT SIMONI PETRO JESUS: SIMON JOANNES (scilicet filii. Vide dicta cap. 1, vers. 4°); addit hoc ut distinguatur a Simeone Chananæo), DILIGIS ME PLUS MIS? — Christus abiturus in caelum hic suum in terra Vicarium designat, ac summum Pontificem creat Petrum, ut una Ecclesia ab uno pastore regatur. Promiserat Christus idipsum Petro *Matth. xvi, 18*, sed hoc loco idipsum prestat, eumque principem et rectorem totius Ecclesiae constituit, ne quis propter trinitatem Petri negationem, Christum suam de eo sententiam mutasse autumat. Ita Cyrillus.

Mystice, Alcuinus hic: Simon, ait, hebr. idem est quod *obediens*; Joannes idem est quod *gratia*. Sic vocatur Petrus, utpote obediens gratiae Dei; quod enim ardentiori charitate eura amplectitur

Christus
ut inter-
rogat Pe-
trum:
Amas
me?

non meriti humani, sed divini est muneris.

« PLUS MIS? — Prima, quia hoc munus pasceendi et regendi omnes fideles, quod tibi proponere destino, maximum poscit Christi et fidelium amorem. Interrogatur amor, ait S. Augustinus, et imperatur labor, » quia ubi est amor, non est labor.

Secundo, ut ostendat Christus quantopere oves suas diligat, utpote quas credere nolit, nisi ei qui se et consequenter oves suas summe diligat. Ita Chrysostomus, *hom. 87*. Audi eum: « Quod nobis maxime tribuit divinam benevolentiam, est proximorum curatio. Præteriens autem Dominus alios, Petro de talibus loquitur: erat enim Apostolorum eximius, et os discipulorum, et vertex collegii. Unde ei fratrum prelationem committit, q. d. Animam quam dixisti te posituram pro me, hanc da pro ovibus meis.»

Tertio, quia Petrus ter Christum paulo ante negaverat, ac triplex haec negatio illi poenitentiam a Christo fuerat remissa; hinc jure ab eo, cui majorem contulerat indulgentiam, majorem poscit amorem: « cui enim minus dimittitur, minus diligit, » *Luc. vii, 47*. Ita Cyrillus.

Porro Jesus interrogat, sciens quod se plus omnibus diligeret Petrus, ait S. Augustinus; licet enim Joannes tenerius diligeret Jesum, tamen Petrus eundem diligebat robustius et ardentius, ut patet ex omnibus ejus circa Jesum factis et dictis. Sic parentes tenerius diligunt filios parvulos, fortius autem et solidius eos qui jam juvenes vel viri sunt: unde eis majora donant quam parvulis. Audi S. Augustinum, *serm. De Passione*: « Cum moretetur Dominus, timuit et negavit: resurgens Dominus amorem inseruit, timorem fugavit. Negavit mori timens: resurgente Domino quid timeret, in quo mortem mortuum reperiret? »

DICIT EI (Petrus): ETIAM, DOMINE, TU SCIS QUIA AMO TE. — Hinc patet, ait S. Augustinus, *amo et diligo* hic idem significare, etsi Latine plus significet amo, quam diligo. Non audeat dicere Petrus: Amo te plus ceteris; sed, Amo te: tum quia corda ceterorum non noverat; tum quia casus suo fecerat modestiorem et cautiolem. Nam aliis se pretulerat dicendo, *Matth. xxvi, 1*: « Domine, etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor; » et tamen paulo post turpius quam alii cecidit negavitque Christum, quod ceteri non fecerunt.

DICIT EI: PASCE AGNOS MEOS. — « Pasce, » sicut pastor pascit oves duccendo eas ad pascua, et pascendo regio dirigique, ne a grege aberrant, ne noxia pascuadeant, nec a lupo rapiantur. Hinc pascere in Scriptura, significat regere, et principes vocantur pastores, quia si recte subditos suos regere velint, debent facere id quod faciunt pastores, dum suas oves pascent. Unde *Psal. lxxi, 1*, ubi Noster vertit: « Dominus regit me, » hebr. est יְיָוֹךְ רֹעִי *Adonai ro'i, id est Domi-*

nus est pastor meus, sivo pasci me. quocirca subdit: « In loco pascuum ibi me collocavit. » Sic David ex pastore ovium factus est a Deo rex hominum, ac pascere (id est regere) Jacob servum suum, et Israel hereditatem suam, » *Ps. lxxvii, 71*. Sic Cyrus vocatur pastor, id est princeps et rex a Deo constitutus, *Isaia xliv, 28*: « Qui dico Cyro: Pastor meus es. » *El Psal. 11, 9*: « Reges eorum in virga ferrea, » Hebr. מַרְתֵּי הַבַּרְזֵּל, id est *pascae eos*. Et passim alibi Hebr. מִרְתֵּי הַרְאָ, Graecorum *καρπιον*, et Latinum *pasca* significat regere, ut videre est *Michae v, 2*; *Matth. 11, 6*; *Act. 11, 28*; *Apoc. 11, 7*; *xii, 8*; *xiv, 13*. Sic Homerus Agamemnonem, regem Graecorum, vocat *καρπιον λαου*, id est *pastorem populum*.

AGNOS MEOS. — Christus quasi primus Ecclesiae pastor, hic fideles suos nunc oves, nunc blandius agnos vocat; idque tum propter vite novitatem, baptismo enim regenerati facti sunt quasi agni novelli Dei; tum propter agnitionem innocentiam, quam baptismo adepti sunt; tum propter sequelam Christi, qui a Joanne Baptista vocatus est « Agnus Dei, qui tollit peccata mundi, » *Joan. 1*. Igitur vox oves significat Christum esse pastorem Christianorum, vox vero agnos significat Christum esse patrem, imo matrem eorumdem, utpote quos per baptismum genuit Deo, et in filios ibi adoptavit. Idem ergo sum agni et oves, ait Jansenius. Unde Ethiopius pro agnos habet oves, ac « oves tertio repetit. Adit Euthymius, Theophylactus et Ribert. agnos vocari, ut nomen ipsum indicat, recens ad fideles conversos, et teneriores in fide, quorum magnus futurus erat numerus incipientibus Apostolis predicare; atque hi majore cura indigebant, quoniam majore labore erant educandi et sustentandi: ideo Dominus dicit bis: « Pasce agnos meos, » ut hac repetitione ostenderet se optare ut Petrus maxime in illorum curam haberet; oves autem vocat jam robustiores in fide, quos cur ita vocet, diximus cap. x. Rursum pro agnos intelligit fideles simplices; per oves magistros, pastores, Episcopos et Apostolos, qui quasi matres sunt fidelium. Ita Bellarminus, lib. 1 *De Pont.*, cap. xvi.

Ex hoc ergo loco patet S. Petrum et ejus successorem Romanum Pontificem esse caput et principem Ecclesiae, omnique fideles, etiam Episcopos, Patriarchas et Apostolos, illi subdici et ab eo pasci regique debere. Id primo colligitur ex eo quod Christus hic solum Petrum interrogat, idque tertio, quasi principem et os Apostolorum, ait S. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius. Insuper tacite hic significat Christus Petrum se plus ceteris Apostolis amare, ac proinde eum dignum esse, qui sibi in amore et cura gregis, id est Ecclesiae et fidelium, succedat. Ruit enim potestas, quam non fuit charitas.

Secundo, id patet ex verbo pasce, id est regere, ut dixi, ac ex voce agnos et oves: hac enim *οὐνα*

Quinae
agni,
quoniam
oves?

Petrus
rector to-
tius Ec-
clesiae.
Prob.
Primo.

Christus significat omnes Ecclesie, sibi quasi primo Pastori subditos; nullum enim excipit. Qui ergo sunt oves Christi, hi sunt et oves Petri: illi enim eos pascentes et regendos committit hic Christus. Qui vero non sunt oves Petri, uti sunt heretici, hi quoque non sunt oves Christi. Apostoli erant ceteri, quia erant oves Christi, ideoque erant pariter oves Petri. Unde Petrus eos dirigere, et si ubi errarent corrigere, dissidia eorum componere, ac per omnia gubernare debebat: Christus enim instituit optimum regimen in Ecclesia, quod est monarchicum: tum ut una esset Ecclesia; tum ad tollenda schismata, uti docet S. Cyprianus, lib. 1 *De Unitate Ecclesie*: « Primatus, ait, Petro datur, ut una Christi Ecclesia, et cathedra una non streetur. » Et S. Hieronymus, epist. 87 *ad Damasum*: « Inter duodecim, ait, unus eligitur, ut capite constituto schismatis tollatur occasio. » Audi S. Leonem, serm. 3 *De Assumptione sua ad Pontificatum*: « De toto mundo unus Petrus eligitur, qui universarum gentium vocationi et omnibus Apostolorum cunctisque Ecclesie Patribus preponatur: ut, quamvis in populo Dei multi sacerdotes sint, multique pastores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit et Christum Magnum et mirabile, dilectissimum, huic viro et isoratum potentie sue tribuit divina dignatio, et si quid cum eo commune ceteris voluit esse principibus, nunquam nisi per ipsum dedit, quidquid aliis non negavit. »

Audi pariter S. Bernardum, lib. III *De Consid. ad Eugenium Pontificem*, versus finem: « Habent illi, id est Episcopi, sibi assignatos greges singuli singulos, sibi universi crediti sunt: uti unus, nec modo ovium, sed pastorum in unus tantum Pastor. Unde id probem queris? ex verbo Domini. Cui enim, non dico Episcoporum, sed Apostolorum, sic absolute et indiscrete tota commissa sunt oves? Si me amas, Petre, pascere oves meas; quare? illius vel illius populos civitatis aut regionis, aut certe regni? Oves meas, inquit: cui non pascuntur non designasse aliquas, sed assignasse omnes? nihil excipitur, ubi distinguitur nihil. » Et Innocentius III, cap. *Solita*, de Majoritate et Obediencia, ait: « Nobis autem in beato Petro sunt oves Christi commissa, non distinguens inter has oves et alias, ut alienum a suo demonstraret ovili, qui Petrum et successores ipsius magistros non recognosceret et pastores. » Vide dicta *Math.* xvi, 18. Vide et Bellarminum, lib. 1 *De Pontifice*, cap. xvi, 14, 43 et 46, ubi docet Christum hoc precepto, quod dedit Petro, dicens: « Pascere oves meas, » hoc ipso simul instituisse Pontificatum quasi principatum Ecclesiasticum, illumque tradidisse S. Petro ejusque successoribus Romanis Pontificibus; ac cap. xiv, probat hanc verba soli Petro a Christo esse dicta; cap. xv, per verbum « pascere » significari regimen et potestatem regendi; cap.

xvi, per oves significari omnes fideles, etiam Apostolos totamque Ecclesiam: quas omnia negant Calvinus, Lutherus et heretici.

Ex hoc loco Theologi et Suarez, tract. *De Indulgentiis*, docent Petro et Pontificibus ei succedentibus a Christo datam esse potestatem dandi Indulgentias, idque probant. Nam sub illo verbo « pascere » includitur omnis actus jurisdictionis, qui ad claudendum vel aperiendum regnum celorum conferre potest, ut hoc modo donatio sit equalis promissioni; sed remissio penarum per Indulgentias est unus ex actibus quibus aperitur regnum celorum: ergo ille etiam comprehenditur sub generali munere pascenti oves Christi.

16. DIXIT EI ITERUM: SIMON JOANNIS, DILIGIS ME? AIT ILLI: ETIAM, DOMINE, TU SCIS QUA AMO TE. — Audi Chrysostomum: « Rursum formidat priora, ne forte astimans se diligere, si non diligat, corripatur, sicut prius correptus est se existmans fortem, itaque ad ipsum Christum confugit. »

DIXIT EI ITERUM: PASCERE AGNOS MEOS. — Sic etiam habet Arabicus. Verum Grecus et Syrus pro agnos habent *ἀγάρα*, id est oves, sed valde verisimile est Nostrom cum Arabico in Graeco legisse *ἀγάρα*, inserto tota, id est oviculas, quales sunt agni: horum enim precipue habenda est cura pastori, ideoque illam hic repetendo et geminando Christus inculcat, q. d. ait S. Augustinus: « Sit amoris officium pascere Dominicum gregem, sicut fuit timoris indicium negare pastorem. »

Hinc S. Gregorius, I part. *Pastor.*, cap. v: « Qui, inquit, virtutibus pollens gregem Dei pascere renuit, pastorem suum convincitur non amare. »

17. DIXIT EI TERTIO: SIMON JOANNIS, AMAS ME? CONTRISTATUS EST PETRUS, QUIA DIXIT EI TERTIO, AMAS ME? ET DIXIT: DOMINE, TU OMNIA NOSTI: TU SCIS QUA AMO TE. DIXIT EI: PASCERE OVES (SYRUS, oviculas) MEAS. — Cur Christus ter Petrum interrogat de amore, et ter repetit: « Pascere oves meas? » Respondeo: Prima causa est, ut Petrus triplicem Christi negationem triplicem et constantem singularis amoris ejusdem professione expiet, commulet et adaugeat. Ita Cyrillus, Leonius, Theophylactus, Beda et S. Augustinus, tract. 123, quem audi: « Redditur trine negationi trina confessio, ne minus amori lingua serviat quam timori, et plus vocis elucuisse videatur mors imminens quam vita presens. Sit amoris officium pascere Dominicum gregem, sicut fuit timoris indicium negare pastorem. Qui hoc animo pascent oves Christi, ut suas vult esse, non Christi, se convincunt amare, non Christum, vel gloriam, vel dominandi, vel acquirendi cupiditate, non obediendi et subveniendi et Deo placendi charitate; contra hos ergo vigilat toties inculcata vox Christi, quos Apostolus gemit sua querere, non que Jesu Christi. Nam quid est aliud: Si diligis me, pascere oves meas, quam diceretur:

Si me diligis, non te pascere cogita, sed oves meas; sicut meas pasce, non sicut tuas: gloriam meam in eis quere, non tuam; dominium meum, non tuum? » Discant hic Episcopi et Praelati lapsos Sacerdotes ceterosque secundo et tertio examinare de emendatione, ut securi sint antequam eorum officio suo restituant.

Secunda est, ut Christus ostenderet quanti oves suas faceret, quamque in die iudicii pastores et Episcopus examinatus sit de earum cura ac praesertim de amore. Quocirca S. Bernardus, serm. 18 *in Cantic.*, invehitur in eos, qui cum parum habeant charitatis, ambiunt tamen aliis praesae, sicque se et alios perdunt; aut si subditos salvant, seipsum perdunt: « Tu, frater, inquit, cui firma satis propria salus nondum est, cui charitas adhuc nulla est, aut adeo tenera atque arundinea, ut omni statui cedat, omni credat spiritui, omni circumferatur vento doctrinae: tu, inquam, ita in propriis te ipsum sentiens, quamvis demencia, quasso, aliena curare, aut ambis, aut acquiescis. »

Tertio, ut indicet pastores triplici modo quasi pabulo oves pascere debere, scilicet veritatis verbo, vite exemplo et temporali subsidio, de quo vide S. Gregorium, hom. 14 *in Evangelio*. Et S. Bernardus, serm. 2 *De Resurr.*, ait ter a Christo repeti « pascere, » ut pastor oves pascat mente, lingua et manu: « Pascere, inquit, mente, pasce ore, pasce opere. Pasce animi oratione, verbi exhortatione, exempli exhibitioe. » Idem, epist. 201: « Pascere, ait, verbo, pasce exemplo, pasce sanctorum fructu orationum. » Hinc ille amor et zelus animarum in S. Petro, et consequenter in S. Joanne, qui in Evangelio et Epistolis suis passim spirat amorem et ignem divinum. Memorabile est exemplum in juvene illo a S. Joanne converso, et Episcopo cuidam commendato, sed ab eo neglecto indeque latronum principe facto, quem S. Joannes senex ad penitentiam et vitam sanctam reduxit. Rem gestam ex Clemente Alexandrino fuse describit Eusebius, lib. III *Hist.*, cap. xxiii, et S. Chrysostomus, epist. 5 *ad Theodorum lapsum*.

CONTRISTATUS EST PETRUS, — quia ex ter iterata interrogatione sibi videbatur Christo de amore suspectus; aut certe timebat ne sibi contingeret quod in passione, et, sicut tum negavit, sic et aliquando non amaret Christum. Ita S. Chrysostomus, Leonius, Theophylactus, Euthymius. Unde Dominus eum mœstum consolatur, dicens Petrum, Christi amore et exemplo, quasi verum pastorem pro ovibus crucifigendum. Ita idem.

PASCERE OVES MEAS, — ut meas, ait Glossa, non ut tuas: gloriam meam in eis quere, non tuam; mea lucra, non tua. Audi S. Augustinum: « Non ergo nos, sed ipsum amemus, et in pascentibus ovibus ejus, quae sunt ejus, non nostra queramus: qui se non Deum amat, non se amat: qui cum tot potest vivere de se, moritur amando

se: cum illo diligit de quo vivitur, non se diligendo magis se diligit, qui propterea non se diligit, ut eum dilgat de quo vivit. » Talis pastor erat S. Paulus, S. Petri collega, dicens: « Optabam ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, » *Rom.* ix, 7. Ubi D. Chrysostomus: « Omni, inquit, pelago latior, omni flamma vehementior erat haec dilectio, ac nulla illam pro dignitate dietabit oratio. » In primis emphaticum est illud: « Ego ipse. Quid est, inquit Chrysostomus, Ego ipse? Qui omnium magister sum effectus; qui officia meritaque infinita coegi; qui coronas infinitas exspecto. » Et nonnullis interjectis, optationem anathematis Pauli sic explicat, q. d. « A celorum regno libens exciderem, et ab illa arcana gloria, maxime omnium existimans consolationem mihi affere, si amplius non audiam conviciis illum affici, cujus amore tantopere ardeco. »

18. AMEN, AMEN DICO TIBI: CUM ESSES JUNIOR, CINGEBAS TE ET AMBULARAS UBI VOLEBAS: CUM AUTEM SENEXERIS, EXTENDES MANUS TUAS, ET ALIUS TE CINGET (Arabicus et Syrus, *cinget tibi lumbos tuos*), ET DUCET QUO TU NON VIS, — scilicet per voluntatem naturae et sensitivam: nam voluntate rationali Petrus summe id appetebat. Sensus est, q. d. Cum senexeris, o Petre, Romae a Nerone crucifigeris, ait S. Augustinus, quasi nova Christianorum secta praedicator, et quasi Simonis Magi, qui Nerone sui magis prestigis demerabatur; eversor et occisor. Unde S. Chrysostomus: Praedicit, inquit, illi martyrium, ostendens quomodo et quantum Christum et oves amare oporteat, scilicet usque ad crucem.

CUM ESSES JUNIOR. — Per hoc ostenditur, ait Chrysostomus, quod Petrus non erat juvenis, nec senex, sed vir perfectus. Talem enim decebat esse Pontificem et Apostolorum Principem, ut etas auctoritatem ei conciliaret, et tamen ad labores Apostolicos apta foret et valida. Adidique causam: « In saecularibus juvenis quidem utilis, senex inutilis est; et in divinis non ita: sed cum supervenit senectus, tunc virtus clarior: quia vero Petrus semper volebat pericula subire pro Christo, dicit se impleturum ejus desiderium, ut quae juvenis non est passus, dicatur senex. »

Sensus est, q. d. Cum junior esses, et viribus corporis magis ad tolerandos labores valeres, ipse te cingebas, id est liber eras, et pro arbitrio tuo surgebas et lecto cum volebas, et vestiebas te, et ibas quo volebas; cum autem senexeris, eo tempore, quo homines otium et requiem querunt, tu nequaquam quiesces, sed ex-regis laborabis; ligabit enim te et agent in crucem, ubi manus extendes, id est crucifigeris.

Minus recte ergo Lyranus: « alius cinget te, » sic explicat, q. d. Alius funibus te alligabit cruci, non clavibus affiget. Nam *cinget* non ad crucem, sed ad lumbos, ut vertunt Arabicus et Syrus, »

ad brachia et manus Petri pertinet, q. d. « Alius, » scilicet Hector vel carnifex, fune ligabit tibi lumbos et brachia, ut te quasi reum ducat trahalque quo non vis, scilicet ad crucem. Porro S. Petrum non funibus, sed clavis cruci fuisse affixum dicitur docet S. Chrysostomus, hom. in principem Apost. : « Gaudeas, inquit, Petre, qui ligno crucis fruius es, et ad magistri similitudinem recta quidem figura, sicut Dominus noster, crucifigi noluit: sed magis inverso capite, veluti e terra ad caelum iter parans. O clavos illos beatos, qui membra illa sanctissima pertransierunt! » Idem docet Prudentius, *Peristeph.*, hymno 12; S. Maximus, serm. 1 in *Natali. Apost.*; Theodoretus, serm. *De Charitate*.

Præclare S. Augustinus, *tract.* 123 : « Ille, ait, negator et amator, præsumendo elatus, negando prostratus, sendo purgatus, confitendo probatus, patiende coronatus, hunc invenit exitum, ut pro ejus nomine perfecta dilectione moreretur, cum quo se moriturum perversa festinatione promiserat: facti ejus resurrectione firmatus, quod temere pollicebatur infirmus; jam non metuuit vitæ hujus interitum, quia resurgente Domino, vitæ alterius præcessit exemplum. »

Vers. 19. 19. HOC AUTEM DIXIT, SIGNIFICANS QUAM MORTE CLARIFICATURUS ESSET DEUM.—Græce *ὁμοῦ*, id est Petro glorificaturus esset. Sic et Syrus et Arabicus, Petrus ergo moriens in cruce glorificavit Deum, adeoque mors hæc in cruce non fuit ignominiosa, ut censebat Nero et Romani, sed laus et gloria tam Dei, quam Petri. *Primo*, quia Petrus crucifixus et mortuus est pro veritate fidei: hoc autem gloriosum est; hoc ipso enim factus est martyr, ac sua morte obsequavit et confirmavit fidem a se predicatam.

Secundo, glorificavit Deum: quia pro Deo, Deique Filio Jesu Christo, quem predicabat, crucifixus est; quid autem gloriosius, quam mori pro Deo?

Tertio, quia in morte crucis similis fuit Christo crucifixo, ut, cui similis fuerat in vita et pontificatu, similis quoque esset in cruce et morte: nam « gloria magna est sequi Dominum, » ait *Eccl.* xxii, 38. Ita Chrysostomus: Non dixit moriturus, inquit, sed « clarificaturus, » quia pati pro Christo honor est et gloria. Hinc martyrium crucis nobilitas est cæteris martyriis, unde et a multis crucifixus fuit exoptatum. Christus enim crucem in ea moriens nobilitavit; ideoque S. Andreas, frater s. Petri, adeo ambebat crucem, ac moriens in ea exultabat et jubilabat. Hæc de causa ipse S. Petrus noluit crucifigi eo modo quo Christus, ne Christo in gloria crucis æquaretur; sed inverso modo, scilicet capite deorsum, et pedibus in altum sublati, ut docet S. Augustinus, serm. 28 *De Sanctis*. Et S. Maximus, serm. 1 *De Natali. Apost.*: « Ille est, ait, Petrus, qui cum ad crucem tanquam Christi discipulus duceretur, verso se poscens corpore crucifigi, passionem non timuit,

sed æqualitatem crucis Dominicæ declinavit, ut ostenderet universis admiranda se humilitate virtutem novique mysterii discipulum et inter tormenta servasse. » Theodoretus aliam quoque affert causam, sic dicens: « Cum ad mortem crucis a Nerone damnatus esset, rogavit carnifices ne similiter atque Dominus trahi figeretur; sed contrario modo: veritus (quod est verisimile) ne eadem passio eundem sibi ab insipientibus honorem concillaret; ideo rogavit ut manus inferius, superius autem pedes affigerentur. » Ita quoque Theodoretus, orat. *De Charitate*.

Quarto, quia Petrus in cruce moriens pro Christo magnam ab eo gloriam consecutus est, tum in coelo, tum in terra, qua glorificavit Deum, tanquam hujus glorie suæ fontem et auctorem. Hinc fideles toto orbe, quin et reges et principes Romam conflant, ut locum crucis et sepulture B. Petri ejusque basilicam in Vaticano, que orbis est miraculum; visitent et venerentur. Ita S. Augustinus, serm. 28 *De Sanctis*: « Nunc, inquit, ad memoriam piscatoris facturum genua Imperatoris: ibi radiant gemmæ diadematis, ubi fulgent beneficia piscatoris. » Et alibi scribens ad Maduarenenses: « Videtis et Imperii nobilissimi eminentissimum culmen, ad sepulcrum piscatoris Petri submisso diademate supplicare. » Et Chrysostomus, hom. *quod Christus sit Deus*: « Relictis omnibus, inquit, ad sepulcrum piscatoris et pellionis currunt et reges, et presides, et milites. Et Constantinopoli reges nostri magnam gratiam putant, si non prope Apostolos, sed si vel extra eorum vestibula corpora sua sepeliantur fiantque piscatorum ostiarii reges. » Idem Chrysostomus in *Psal.* xlviii: « Quot reges urbes everterunt, portas extruxerunt et nominibus suis inscriptis decesserunt; nec tamen eis quidquam profuit, sed silentio et oblivioni mandati sunt. Piscator autem Petrus, qui nihil fecit eorum, quoniam virtutem est proscutus et civitatem maxime regiam occupavit, etiam post mortem resplendet sole clarior. » Horum sepulcris urbem esse munitam alibi idem tradit, cum ait: « Hoc corpus plebem hanc munit, quod quavis turri innumericque menibus ac vallis est tutius; et cum ipso corpore etiam beati Petri, » etc. Vide eundem Chrysostomum, hom. 32 *in epist.* ad Romanos. Merito ergo Prudentius loco jam citato, de morte S. Petri in cruce loquens, ait: « Vide superba morte laureatum. » Superba ergo est mors crucis, in qua pie superbat Christianus, juxta illud *Isa.* lx, 15: « Ponam te in superbiæ securorum. » Et cap. lxi, 6: « Fortitudinem gentium comedetis, et in gloria eorum superbielis. »

Moraliter hic discit, cum SS. Petro et Paulo glorari in cruce Domini nostri Jesu Christi libique gratulari, cum Christus te ejus participem faciat ac particulam aliquam crucis suæ tibi immittit, sive per morbum, sive per persecutionem, sive per vilipensionem, sive per aliam afflictionem.

Nulla enim re magis glorificatur Deus, quam martyrio et cruce, si patienter et hilariter toleretur. Crux ergo Christi et Christiani est decus et gloria, non dedecus et ignominia.

Et cum hoc dixisset, dicit ei: SEQUERE ME. — Nota cum Cyrillo, Chrysostomo, Tolet, Iansenio, Maldonato, Ribera et aliis, Christum hic facto significare Petro idipsum quod verbo dixerat. Igitur ipse surgens et ahens e convivio loco, invitat Petrum ut se præcipientem pedibus eundo sequatur, idque ut significet eum se secuturum ut legitur in *Num.* Viarium, in his que jam ei prædixerat, scilicet in cura ovium pastoralis et in supplicio crucis. Ait ergo: « Sequere me, » *primo*, q. d. « Sequere me, » ut iundo, sic et mihi succedendo in regimine Ecclesie; succede ergo mihi ut pastor et rector totius Ecclesie mee (1).

Secundo, « Sequere me, » ut sicut ego præcessi ad crucem, sic tu me ad eandem subsequaris. Nee tibi dura videatur crux pro me subeunda, quia ego primus illam pro te subivi et ad eam tibi cæterisque fidelibus prævi et viam complavi. Decet enim ut me, sicut in vita et officio pastoralis, sic et in morte cruceque sequaris, ut pro ovibus vitam ponas ac cæteris fidelibus sis dux ad crucem et martyrium. Unde Glossa: « Si pastor, ait, immolatus est ut ovis, qui de ovibus sunt pastores, non metuunt immolari. » Hinc Petro Romæ a Nerone in carcere Mamertino incluso, cum Christiani ei fugam saderent et precibus suis illum ad eam pene coegerent, ille, ut eis satisfaceret, fugit; sed extra portam, que nunc S. Sebastiani dicitur, occurrit illi Christus, qui rogatus a Petro: « Domine, quo vadis? » Respondit: « Venio Romam iterum crucifigi. » Intellexit Petrus Christum non in suo, sed in Petri Vicarii sui corpore velle crucifigi. Profusus ergo ad carcerem rediit et paulo post crucem subiit. Locus hic occurrit et colloqui Christi cum Petro etiamnum hodie juxta Romam extat, et sacello decoratus religiose visitur vulgoque vocatur: « Domine quo vadis? » Ita ex S. Ambrosio, S. Gregorio, Hegesippo et aliis, Baronius, tom I, anno Christi 69, cap. vi.

Tertio, « Sequere me » in cura pastoralis, et modo pascenti regendique fideles, ut eos pascat tam verbo quam exemplo, ac presertim eximia charitate, sicut ego eos pavi, atque per omnia mee doctrine et vite vestigia sequaris. Mea enim vita est idea et exemplar perfecti pastoris, quam proinde te tuosque successores semper præ oculis habere et imitari volo.

Audi Theophylactum: In hoc quod ait, « Se-

(1) « Sequere me. » Hoc ita intellexisse videtur Petrus, Jesum vulgare sermone alia quædam et dicere, non audientibus reliquis. Fortassis autem Jesus ambigue locutus est et voluit hoc: sequere me in mortis genere, imitare meum exemplum in supplicio sustinendo. Priori explicationi favent, que vers. 20 leguntur; posteriori verba *tu, me sequere*, vers. 22.

quere me, » concutorum fidelium Prælatum eum instituit, simul et vult ut se sequatur in cunctis verbis et operibus. Denique ostendit affectionem ad ipsum: qui enim nobis astriores sumus, hos non sequi volumus.

Præclare S. Ireneus, lib. IV, cap. xxvii: « Sequi Salvatorem, ait, est participare salutem, et sequi lumen est participare lumen: qui autem in lumine sunt, non ipsi lumen illuminant, sed illuminantur et illustrantur ab eo.

20. CONVERSUS PETRUS VIDIT ILLUM DISCIPULUM, QUEM DILIGEBAT JESUS, SEQUENTEM, QUI ET RECUBUIT IN COENA SUPER PECTUS EJUS, ET DIXIT: DOMINE, QUIS EST QUI TRADET TE? 21. HUNC ERGO CUM VIDISSET PETRUS, DIXIT JESU: DOMINE, HIC AUTEM QUID? — Petrus obicitur Christus incipiebat ipsum sequi; mox sequebatur et Joannes cæterique ejus socii. Petrus ergo sollicitus de Joanne et sociis, conversus retrospexit viditque eos sequentes; ac, cæteris omissis, rogat Christum quid de Joanne sit futurum; an videlicet Joannes similis modo Christum sit secutus sicut ipse, et in cruce moriturus? Rogavit hoc Petrus, tum quia Joannem pro cæteris amabat; tum quia sciebat ipsum a Christo præ aliis diligi, ideoque in peccatore ejus recombuisse. Mirabatur ergo quod Christus Joannem a se adeo dilectum hic præmitteret; unde eum illi revocat in memoriam, q. d. Quid fiet de Joanne tibi adeo dilecto? Sane scit illum in coena mihi prætulisti, ita nunc in officio pastoralis eum mihi jure præferre poteris, meque illi quasi pastori subicere; sed quoniam aliter futura visum esset, saltem scire velim que illius futura sit mors et mors. Tum denique quia Petrus hic Joanni reddidit vicem in rogando: sicut enim Joannes in coena, urgente Petro, rogaverat Jesum, quis eum traditurus esset: sic hic vicissim Petrus rogat Jesum de Joanne, cogitans Joannem desiderare scire quid de se futurum foret, nec tamen audere id a Christo petere. Audi Chrysostomum: « Quia magna ei prædixerat Dominus, et orbem terrarum commiserat, et martyrium præauntyverat, et amorem testatus est ampliorum, volens et Joannem communicatorem accipere, dixit: Hic autem quid? q. d. Nonne eadem nobiscum venisti via: valde enim Joannem amabat Petrus, eumque putans velles interrogare de seipso, nec audere, pro eo suscepti interrogationem. »

Hinc discant prælati non sequi suos affectus, nec indulgere amori, sed sequi in omnibus rationem, ut eos pastores constituent, non qui sibi sunt chariores, sed qui ad illud officium sunt aptiores: sicut Christus hic non Joannem, licet sibi cognatum prædilectum, sed Petrum constituit suum Vicarium, successorem et Pontificem Ecclesie.

22. DIXIT EI JESUS: SIC EUM VOLO MANERE DONTE. Vers. 23. VENIAM, QUID AD TE? — Est hic triplex lectio: *Prima*, Triplex Græcorum, indeque Syri, Arabici et Ethiopici: *hic lectio Sic eum volo manere. Secunda*, S. Hieronymi, *hic* U

Contra *Jovinianum*, et aliorum: *Si sic. Tertia*, Latinorum, praesertim Romanorum: *Sic eum volo manere*, itaque legitur S. Augustinus, Beda, Rupertus, Glossa, S. Thomas, Lyranus, Ribera et alii. Tertiam hanc lectionem multis statuerent conatur Georgius Trapezuntius, licet Graecus, lib. *ad Populum*, hac de re editio: quamvis eum refellat Bessarion Cardinalis, qui primam statuit. Primae enim favet, quod facile Latinum si verti poterit in sic, addita littera c; Graecum autem *τω*, id est *tu*, difficile verti poterit in *et*, id est sic. Rursum, quod prima planum exhibeat sensum, *q. d.* Si velim Joannem manere in vita, nec crucifigi, uti te volo, quid ad te tu, me sequere, et Joannis juram mihi relinque. Vult enim Christus reprimere duntaxat curiositatem Petri, ut sibi soli intentus non curet de Joanne, ejusque curam sibi permittat. Ita S. Cyrillus, Toletus, Maldonatus, Franciscus Lucas et alii.

Tertiae vero lectioni favet: *primo*, quod Romana editio jussu Pontificis correcta eam sequatur, uti et plerique codices et interpretes Latini; *secundo*, quod juxta eam Christus magis satisfaciat interroganti Petri; *tertio*, quod ex ea discipuli facilius conceperint opinionem de Joanne, quod non esset mortuus; *quarto*, quod Trapezuntius graece apprime peritus, ostendit Graecam vocem *τω*, et Latinam si, hanc habere vim, ut indicativo verbo conjuncta affirmativa capiat; eum subjunctivo vero, suspensive dubitativeque. Aliud enim est dicere: Si amo te, non detraho tibi; aliud vero: Si te amarem, non tibi detraherem. Nam in prima propositione amor affirmatur; in secunda non affirmatur, sed eum dubitatione ponitur. Probat hoc ex Prisciano; natione etiam Graeco, in libro *De Constitutione*. Cum igitur Evangelista verbum indicativi ponat, affirmat. Propterea, inquit Trapezuntius, Patres non si, sed sic interpretati sunt, ne scilicet particula si Latinae Graecaeque linguae sciolos propter duplicem potestatem turbaret. Latinum ergo si hic et alibi est affirmantis, non dubitantis. Unde Virgilius, lib. VI *Aeneidos*: « Si te fata vocant, » ait, id est eum te fata vocent. Et lib. eodem:

Si potuit manes arescere conjugis Orphen.

Affirmat enim potuisse. Cicero, orat. 1 in *Catilinam*: « Si illustrantur, si erumpunt omnia, » id est quia illustrantur et erumpunt omnia tua machinamenta; o Catilina, muta mentem, respicite et consueite tibi ad Reipublicam.

Nota: Ex *τω* sic eum volo manere donec veniam, » multi censuerunt S. Joannem non esse mortuum, sed vensuram cum Elia et Enoch, ut certet contra Antichristum. Id enim asserere videtur angelus, Apoc. x, 11, dicens Joanni: « Oportet te iterum prophetae Gentibus. » Ita censuit S. Hippolytus, tract. *De Consummatione saeculi*; Dorotheus et Metaphrastes, in Vita S. Joannis; Damasceus, orat. *De Transfiguratione*, idque confirmat

ex illo *Lucæ ix, 27*: « Sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei. » Sic et S. Ambrosius idem intelligit, lib. VII in *Lucam*, in principio, ac Georgius Trapezuntius, tract. in *τω* sic eum volo manere; » Catharinus, in cap. II *Gen.* Hac quoque inclinat Theophylactus, Salmeron et Barradius hic, et Euthymius cap. XLIII in *Matth.*

Alli vero, quos refert et refellit hic S. Augustinus, tract. 124, opinantur S. Joannem intra sepulcrum vivere, eo quod sepulcri ejus terra dicatur continuo ebullire, puteique id fieri S. Joannis respiratione et anhelitu.

Ex adverso Theophylactus vult S. Joannem occisum a Trajano Imperatore, idque probat illo *Matth. xi, 23*: « Calicem meum bibetis. »

Verum dico: Longe verius est, et mihi certum, S. Joannem naturali morte esse defunctum. Id enim passim tradunt Patres, ut Irenaeus, Tertullianus, Eusebius, S. Hieronymus, S. Augustinus, S. Chrysostomus, S. Ambrosius, Beda et alii, ex quibus Baronius docet S. Joannem obisse anno Christi 101, Clementis Pontificis 9, Trajani Imperatoris 2, aetatis suae 93, a passione Christi 68: obisse, inquam, Ephesi, et juxta eam urbem esse sepultum, Onesimo, S. Pauli discipulo, in episcopatu Ephesino illi succedente. Id ipsum confirmat Ecclesiae traditio, quae celebrat festum S. Joannis tanquam vita *facti*, ac jam beati, et cum Christo regnantis in caelo. Hoc enim nulli nisi post mortem contingit.

Porro modum, quo mortuus est Joannes, describit Gregorius Turonensis, lib. I *Hist. Franc.*, cap. 26: « Joannes, inquit, Evangelista senex et plenus dierum se deposuit in sepulcro: » et lib. I *De Gloria Martyrum*, cap. xxx: « Joannes vivus descendens in tumulum, operiri se humo praecipit. Cujus nunc sepulcrum manna in modum farinae hodieque eructat, ex quo beate reliquiae per universum delatæ mundum salutem morbidis praestant. » Petrus Damianus vero, serm. 2 *De S. Joanne Apostolo*: « Jam vero, ait, illa beata migrationis ejus novitas mirabilis quae non moveat? quis felicissimae consummationis gloriam non obstupescat? Quia enim mirabiliter vixit, mirabiliter obiit; et quia non communem cum hominibus vitam duxit, non communem hominum morte transivit. Nam, ut historici continent, quadratum in ecclesia foveam fieri jussit, moxque in eam descendens, extensis manibus post prolixam fuisse orationis verba migravit. » Subjungit deinde novum miraculum: « Mox autem juxta super eum lux coelitus est immissa, ut *transire* eam ferret aspectus. Postmodum vero inventa est fovea, nihil aliud in se continens nisi manna, quod videlicet, sicut dicitur, usque hodie scaturire non desinit. Sic nimirum, sic dilectum Aulorū vita discipulum transire de saeculo dignum fuit, ut facta fieret a dolore mortis extraneus, quam a corruptione carnis fuerat alienus. »

Addit Nicephorus, lib. II, cap. XLII, corpus S. Joannis, uti et B. Virginis, post sepulcrum non fuisse inventum; quare resurrexisse rursumque animatum et gloria donatum a Christo coelis fuisse illatum. Cujus sententiae meminit quoque S. Ambrosius, serm. 20 in *Psalm. cxviii*, et S. Hieronymus (vel quisquis est auctor), serm. *De Assumptione*, nec eam rejicitur. Joannem resurrexisse, pie quoque opinatur D. Thomas hic, et B. Petrus Damianus, serm. 2 *De Joanne Apostolo*. Causam dat Damianus: « Pium, ait, est arbitrari, ut, sicut de beata genitrice Dei creditur, ita etiam beatus Joannes jam resurrexisse probabiliter asseratur: quatenus sicut in virginea fuerunt integritate participes, ita nihilominus in anticipata resurrectione merito videantur aequales; nec sit in resurrectione diversitas, quibus tanta fuerat unanimis conversatio in vita. Si enim beatissimi virginis isti, videlicet Joannes et Maria, nullatenus surrexissent, cur in eorum tumulis sepulta cadavera non jacerent, cum scilicet beatorum Petri et Pauli, caeterorumque Apostolorum ac Martyrum corpora suorum quaeque noscantur mausoleis tumultata. »

Idem opinantur Dionysius Carthusianus, Hugo de S. Victore, Albertus Magnus, Ludovicus Gran., serm. 3 *De S. Joanne*, et multi recentiores; licet haec opinio nec in Scriptura, nec in veterum traditione certum habeat fundamentum; imo et obstat quod in Concilio Ephesino jubentur collatae reliquiae Martyrum, ac praecipue S. Joannis. Et Celestinus Pontifex, in epist. *ad Concilium Ephesinum*: « Ante omnia; ait, vos praecipue considerare, iterum atque iterum recolere deceat, quibus Joannes Apostolus predicavit, cujus reliquias praesentes honoratis. » Idem fere habetur in *Synodo VII generali*, act. 3, sub finem. Si S. Joannis reliquiae sunt Ephesi, ergo ipse necdum resurrexit; nisi quis dicat reliquias sibi, non corporis, sed vestium, librorum et similibus utensilibus, quibus usus est Joannes, intelligi; aut certe capillum, barbam, vel sanguinis in phlebotomia emissi. Unde jam reliquias aliquas corporis S. Joannis non est reperire. Vide Baronium et Suarez, III p., *Quest. LIX*, disp. LV, art. 6, sect. 3.

Dico: Quomodo igitur S. Joannes a Patribus et ab Ecclesia vocatur martyr, si naturali morte est defunctus? Respondeo cum S. Hieronymo, in cap. xx *Matth.*, S. Joannem esse martyrem, quia ipse in ferventis olei Jolium missus est Romae ante portam Latinam, a Domitiano Imperatore propter praedicationem Christi, ut docet Tertullianus, cap. xxxvi *De Praescript.*, et antiquissima Ecclesiae Romanae traditio confirmat, ubi in hujus rei memoria ecclesia eodem loco erecta visitur: quin et res gesta quotannis ab Ecclesia recollitur 6 maii. Licet enim tunc S. Joannes non sit mortuus, sed illisus exierit; tamen, quia ipse voluntarie se morti tam acerbe pro Christo obtulit, et quia oleum illud bulliens sufficiens erat causa ad

mortem illi inferendam; imo illam naturaliter et necessario illi intulisset, nisi miraculose a Deo S. Joannem illisum conservante vimque bullientis olei inhibente, fuisset impedita: hinc Joannes jure suo martyr est, et martyr nuncupatur.

Porro hic locus (uti et ille *Lucæ ix, 27*, et alter *Apoc. x, 11*, ut ibidem ostendi) contrariae sententiae non patrocinatur. Sensus enim est *primo*, *q. d.* Ego te, o Petre, volo me sequi per crucem, Joannem autem volo manere sic, id est sine cruce et morte violenta, « donec veniam, » ut scilicet eum naturali morte defunctum ad me in caelum assumam. Ita S. Augustinus, Beda, S. Thomas, Rupertus et Maldonatus.

Secundo, *q. d.* Volo Joannem in vita permanere, donec veniam ad publicum Hierosolymam et Judaeam, quae me occidit, excidium. Veniam enim per Titum et Romanos ulturus manum, id est Messiam, eadem, communi totius gentis Judaicae clade et strage. S. Petrus enim et caeteri Apostoli occisi sunt ante excidium Hierosolymae, solus vero Joannes illi fuit superstes: adeoque duo hi fratres, Jacobus et Joannes, initium et finem dederunt martyrio Apostolorum: inter eos enim primus occubuit Jacobus, ultimus Joannes. Ita Theophylactus, Toletus, Ribera, Suarez et alii. Addunt nonnulli, apud Theophylactum, Joannem in Judaea mansisse usque ad ejus excidium, idque hic a Christo significari. Ita D. Thomas et Ribera, *q. d.* Volo Joannem manere in Judaea usque ad ejus excidium, et tunc eum educam ad praedicationem in Asia.

Vultit Christus Joannem tamdiu manere superstitem, quatuor de causis. *Prima* est, ut Joannes esset basis et columna Ecclesiae contra hereticos jam subnascentes, omnibusque testaretur dicta et gesta Christi ab Evangelistis, aequae ac a se hic conscripta, esse verissima, imo se illa oculis suis vidisse et auribus audivisse. *Secunda*, ut haec longevitas esset ei loco martyrii: valde enim Joannes desiderabat mori, ut frueretur Christo, dicens: « Veni, Domine Jesu, » *Apoc. xxii. Tertia*, ut imminente excidio Judaeae, merneret Christianos ex ea egredi, ut eos egressos esse testaretur Eusebius, lib. III *Hist.*, cap. iv. *Quarta*, ut omnibus testaretur excidium Judaeae inferri ob occisum ab ea Christum, idque a Christo esse praedictum, *Matth. xxiii, 37*; atque hac ratione fideles in Christi fide firmeret, infideles autem Judaeos ad eam converteret.

Denique lege legas si, sive sic, idem erit sensus, si dicas *τω* si subintelligi. Unde nonnulli legunt si sic, ut Christus loquatur pro consensionem, *q. d.* « Sic eum volo manere, » hoc est concedo, vel esto ut velim Joannem sic manere; sive, si sic eum volo manere, quid ad te? Videtur enim Christus tantum retundere velle curiositatem Petri, uti superius ex Cyrillo et Chrysostomo dixi. Et hoc modo omnium trium lectionum idem erit sensus et consensus.

Porro, S. Caesarius, frater S. Gregorii Nazian-

zeni, *Diateg.* 3, sic nove exponit : « Sic eum volo manere, » id est, inquit, volo Joannem manere apud mare Tiberiadis, in quo paulo ante cum Petro piscatus fuerat 133 pisces; ad illud enim stabant piscantes : to vero, o Petre, volo a mari recedere et me sequi. Hoc nimis litterale et grammaticum, ideoque frigidum videtur, nisi aliquem e sensibus jam datis adjungas, quasi significatio rei significanti. Unde addunt aliqui apud Theophylactum, « donec veniam, » id est, dum hunc volens dirigam ad predicandum; te namque, o Petre, nunc dirigo ad orbis Pontificatum.

S. Joannes vitam contemplativam s. Petrus vero activam gerit.

Anagogice, representatur hic in Joanne vita contemplativa et beata, et in caelis triumphans, in Petro vero activa, laboriosa et in terra militans. Audi S. Augustinum, *tract.* 124 : « Cur Joannem plus dilexit Dominus, cum Dominum plus dilexerit Petrus? quantum intelligo, melior est, qui plus diligit Christum; felicior, quem plus diligit Christus. Puto ergo duas vitas hic significatas, unam quae in fide est, per Apostolum Petrum, propter apostolatus sui primatum; itaque id dicitur : Sequere me, per imitationem scilicet perferendi temporalia mala. Alteram vero, quae in spe per Joannem, de quo dicitur : Sic eum volo manere donec veniam; scilicet sempiterna bona redditurus, *q. d.* Perfecta me sequatur actio, infirmata meae passionis exemplo, inchoata vero contemplatio maneat, id est expectet perferenda cum venero. In activa vita quanto magis Christum diligimus, tanto facilius liberamur a malo; at ipse nos minus diligit quales sumus, et ideo liberat ne semper tales simus; illic nos amplius diligit, ubi quod ei displiceat, et quod a nobis auferat, non habebimus. Amat eum Petrus, ut ab ista mortalitate liberemur; ametur Joannes, ut in illa immortalitate servemur. Minus Joannes diligit, quia manet, id est expectat, needum habens illum amorem, qui tunc multo amplior erit. Hoc ergo significatum est per Petrum plus amantem, sed minus amatum; minus enim nos amat Christus miseris quam beatis. Minus vero veritatis contemplationem, qualis tunc futura est, amamus, quia nondum novimus nec habemus. »

Brevius utrumque complexit Glossa, dum ait : « Quod magis diligit, est manifesta misericordia, sed ocella iustitia; commendatur hic dum Ecclesiae vitae; ad procellose gubernaculum dantur claves, ad ligandam et solvenda peccata; propter illam quietam requiem super pectus Jesu discumbitur, unde veritas bibitur, et quod virgo est Joannes, convenit futurae vitae, ubi nec nebeat nec nubentur. »

Tropologicè, representatur hic virginitatis et virginum incorruptio, integritas et immortalitas, et semper in eodem statu vivi vegetique manere. Videantur, uti S. Joannes ditissime mansit. Unde *Gregorius*, *iv*, 1, exclamat : « O quam pulchra est et desideratio cum claritate immortalis est enim

memoria illius, etc., et in perpetuum coronata triumphat. » Rationem dat, cap. vi, dicens : « Incorruptio facit esse proximum Deo. » Vide *hinc* dicta. Quia enim casti imitantur castitatem et puritatem Dei, hinc Deo assimilantur, ideoque ab eo diliguntur hauriuntque miram sapientiam, sanctitatem et sanitatem longevam hic, in caelis vero aeternam, ut hausit S. Joannes. Haec de causa B. Petrus Damianus, *serm. De Excellentia S. Joannis*, eum nuncupat « organum divinarum mysteriorum, jubar caeli, aquilam coelestem, » etc.

23. EXIIT ERGO SERMO ISTE INTER FRATRES, QUIA DISCIPULUS ILLE NON MORITUR. — *q. d.* Inde rumor sparsus fuit inter Apostolos et discipulos, quod Joannes non esset moriturus, sed in vitam mansurus, donec veniret Christus ad diem iudicii, ac tunc eum vivum secum duceret in caelum. Nec mirum; nam, ut paulo ante dixi, multi et Patribus idem opinati sunt.

ET NON DIXIT EI JESUS : NON MORITUR; SED : SIC EUM VOLO MANERE DONEC VENIAM, QUID AD TE? — Est correctio : corrigi enim Joannes falsam suspicionem discipulorum de se, quod non esset moriturus. Unde colligitur alium fuisse sensum verborum Christi, ac Joannem vere esse mortuum, uti ostendi vers. 22.

24. HIC EST DISCIPULUS ILLE QUI TESTIMONIUM PERHIBET DE HIS, ET SCRIPSIT HAEC (PUTA JOANNES, QUI DE SE MODESTIE CAUSA LOQUI SOLET IN TERTIA PERSONA), ET SCIMUS QUIA (QUOD) VERUM EST TESTIMONIUM EIUS, — *q. d.* Non mei unius hoc est testimonium; sed ego et omnes qui cum Christo versati sumus, aut eorum auditores et discipuli fuimus, scimus illum discipulum verum testari et scribere. Ita Euthymius, Toletus, Ribera, Maldonatus. Pauci enim tunc erant superstites eis his qui cum Christo versati fuerant, sed multi ab his id ipsum audiverant. Scripsit enim Evangelium hoc Joannes contra Cerinthum, Menandrum; Ebionem aliosque hereticos jam tum subversos, qui negabant Christum esse Deum, ideoque detrahebant ejus predicationi et Evangelio, quasi falso et ficto. Unde refert S. Irenaeus, *lib. III*, cap. *III*, et S. Epiphanius, *haeresi* 30, S. Joannem ductu Spiritus Sancti ivisse ad balneum rogassee quae in eo lavaretur, ac auditio Ebionem in eo versari, evivisse et sociis dixisse : « Festinate, fratres, egrediamur hinc, ne cadat L. Aeneum, et pereamus cum Ebione, qui intus est in balneo, propter ipsius impietatem. »

25. SUNT AUTEM ET ALIA MULTA QUAE FECIT JESUS : QUAE SI SCRIBANTUR PER SINGULA, NEC IPSUM ARBITROR MUNDUM CAPERE POSSE EOS QUI SCRIBENDI SUNT (ID EST QUI SCRIBENDI FORENT) LIBROS. — *Syrus*, quae si sigillatim scriberentur, non ipse mundus quidem, ut puto, sufficeret iis qui scriberentur libris; *Primo*, S. Augustinus, *tract.* 124, Beda, Rupertus, S. Thomas, Lyranus et alii, et « nec mundum ca-

Rumor inter discipulos de Joanne non morituro.

Hyperbole S. Joannis de scribendis libris Christi.

Virgilio Christi actioes dicitur.

Dietum S. Joannis de Ebione haereticum.

pere posse librorum. » Exponunt non de spatio locorum, sed de capacitate legentium, *q. d.* Totus mundus non caperet, id est non intelligeret, non penetraret mysteria doctrinae et vite Christi, quia sunt profunda et divina. Sed hoc modo ne unam quidem Christi sententiam de mysterio SS. Trinitatis, Incarnationis, Eucharistiae, etc., capere, id est penetrare, quis potest.

Secundo, S. Hieronymus, in cap. *XXI Matthaei*; Nicephorus, *lib. I Histor.*, cap. *XXIV*, et Ribera hic, et capere interpretantur per fidem, hoc est credere, *q. d.* Si tot tamque inaudita et stupenda miracula Christi viderentur, homines mundani non possent ferre, sed putarent aut magis artibus delusos esse oculos hominum, aut somnia esse aut fabulas, nec posse ab ullo tot et tanta fieri; ideo Evangelistae de maxime mirabilibus pauca dicunt. Sed obstat quod mundus incredulus ne unum quidem signum Christi credit : fideles autem omnia credidissent. Adde, dicitur *libros*, non *signa*.

Tertio ergo et genuine, est hyperbole, *q. d.* Si singula Christi acta dictaque scriberentur, tam multa et magna scribenda forent, ut mundus libris impleteret, ut plurimi et quasi innumerabiles libri scriberentur. Sic vulgo dicimus : In bibliotheca innumeri, id est plurimi, sunt libri; et : Totus mundus hoc dicit, id est plurimi hoc dicunt; « ecce totus mundus post ipsum abiit, » *Joann.* *XII*, 19, hoc est, plurimi sequuntur Jesum. Ita Cyrillus, Augustinus, Chrysostomus, Leonius, Beda, Theophylactus, Euthymius, Cajelanus, Jansenius, Toletus et alii. Hinc patet Evangelistas plurima dicta factaque Christi omisisse, et pauca tantum scripsisse, ut ex illis Christum Deum et hominem agnosceremus, et quasi ex ungue leonem estimaremus (1).

Dices : Nimis magna videtur esse haec hyperbole; nam totus mundus innumeras librorum myriades caperet. Respondeo, non esse nimis magnam, imo aequo esse minorem, si cum rerum scribendarum magnitudine, praestantia et maiestate compararetur. Pro quo nota, in Christo duas fuisse naturas, divinam et humanam, indeque duplices, imo triplices actiones; scilicet *primo*, divinas, uti sunt omnia cognoscere et comprehendere, amare Patrem infinito amore, spirare Spiritum Sanctum, etc., de quibus si pro dignitate scribendum foret, infiniti scribendi essent libri, quos mundus non caperet; quotquot enim ab hominibus scriberentur, nunquam aequarent, multo minus exaurirent vel unam Christi

actionem, upote divinam et per omnia infinitam. Sic Christus unico verbo et conceptu mentis suos omnia cognoscit, comprehendit, dicit et loquitur; et tamen unicum hoc verbum tam fecundum est et sublime, tamque multa continet, ut omnes angeli et homines infinitis verbis et libris illud adaequare pleneque exprimere nequeant. Imo angelus unus Seraphinus plus cognoscit, dicit et facit uno actu, quam infimi angeli et homines plurimis actibus; multo magis id ipsum facit Christus, qui longe omnes Seraphinos superat. *Secundo* actiones Christi fuisse humanae, uti sunt loqui, fabricare, comedere, ambulare, etc.; haec si nude considerentur, paucis libris scribi possent; sed si considerentur ut fiebant a Christo, ac dirigebantur ab interno spiritu prudentiae, charitatis aliarumque virtutum, nullo hominis calamo digne describi possent, quia nullus scribendo valet assequi, et ex eoque exprime spiritum et virtutes Christi; Christus enim faciebat omnia sua tam integre, tam heroicè, tam angelice, cum omnibus suis circumstantiis, ut nulli scriptores ea pro dignitate scribere et oculis subjicere possent. Singulae enim actiones Christi plurimas in se continebant virtutes, excellentias, perfectiones, ideoque nostris perpluribus adaequari nequeunt, sicut praestantiam adamantis nulla lapidum congeries et copia adaequare valet. *Tertio* actiones Christi fuisse mixtas, id est partim humanae, partim divinae, quae ideo a S. Dionysio theandricæ, id est Dei viriles, appellantur, uti sunt predicare Evangelium, suscitare mortuos, facere miracula, instituire Eucharistiam ceteraque Sacramenta, etc., quae Christus faciebat ut homo, sed directus a deitate sibi hypostatice unita. Haec actiones multo minus pro dignitate ab omnibus mundi scriptoribus, qui sunt, fuerunt et erunt, explicari et representari queunt, quia sunt actiones immedie manantes a Deo, ideoque divinam in se continentem vim et excellentiam, quae omne hominum ingenium, omnem scriptorum calamum manumque longe superant et transcendunt, juxta illud *Job* *xi*, 7 : « Forsitan vestigia Dei comprehendes, et usque ad perfectum omnipotentem referes? Excelsior caelo est, et quid facies? profundior inferno, et unde cognoscas? longior terra mensura ejus, et latior mari. » Denique veritas hujus hyperboles patet ex eventu et experientia. Videmus enim de vita et gestis Christi quotannis fieri tot lectiones, lectiones, sermones; tot scribi libros; tot commentaria, ut eos numerare sit impossibile; adeoque si mundus duraret in aeternum, idem quotannis semper fieret, quae omnia si in unum colligas, mundus ea non caperet. Unde S. Leo, *serm. 9 De Nativ.* : « Excedit, inquit, humani eloquii facultatem divini operis magnitudo; et inde oritur difficultas fandi, unde adest ratio non tacendi, etc. Et hinc nunquam materia deficit laudis, quia nunquam sufficit copia laudatoris, »

(1) Similia habent Rabbini libri, v. g. : « Si fuerint omnia maria atramentum, et omnes jucci caeni et totum calum pergamenum, non sufficeret ad describendum profunditatem cordis principum, » *Schab.* *f. 11*, 1. Neque durior est hujus loci hyperbole ea qua usus est Cicero de rapacitate Antonii verba faciens : « Quae Charybdis tam vorax? Charybdis dico? Oceanus, majus Fides, vix videtur tot res, tam dissipatas, tam distantibus in locis postas, tam cito absorbere potuisse, » *Philipp.* *II*, cap. *XXVII*.

